

**СУН ДЗЪ
ИЗКУСТВОТО ДА
ПОБЕЖДАВАШ**

Превод от китайски: Иван Господов, 1998

chitanka.info

КЪМ ЧИТАТЕЛЯ

Имало едно време един китайски император, който царувал щастливо над поданиците си преди повече от деветнадесет века. Един ден той заповядал на своите учени мъже да съберат в императорската библиотека всички творби на китайските мъдреци от незапомнени времена. Един от първите ръкописи, които те представили пред очите на своя владетел, бил трактатът „*Изкуството да побеждаваш*“ на някой си Сун Дзъ, живял най-вероятно през 400–320 г. пр.н.е.

По онова време хартията била непозната дори на древните китайци, но писмеността им съществувала повече от 2000 години. Пишели с мастило от сажди на тънки бамбукови плочки или дървени дъсчици, които пробивали и свързвали една с друга с ремъци от кожа, конци от коприна или коноп. Така писанията им се запазили в продължение на векове, но тъй като ремъците и конците гниели, понякога се губели и части от велики произведения. Но нищо не било загубено от трактата на Сун Дзъ, към който интересът постоянно растял и той бил преписван многократно с коментари на императори, учени и пълководци. Те се възхищавали от мъдростта му, изучавали сентенциите му и се убеждавали в тяхната правдивост в многократни битки.

Кой е всъщност Сун Дзъ? Според някои военни теоретици той е преди всичко военен мислител, формулирал основните закони за водене на война, пред който древногръцките военни стратегии

Ксенофонт (V век пр.н.е.), Еней (IV век пр.н.е.), а по-късно и Бегеций (IV век от н.е.) изглеждали като невръстни деца. Други твърдят, че той остава ненадминат и днес и че ако оказалите огромно влияние върху европейската политика, дипломация и военна мисъл монументални трудове на Клаузевиц за войната са били поне отчасти балансирани с мъдростта на тринадесетте кратки глави от трактата на Сун Дзъ, европейската цивилизация е щяла да си спести много от разрушенията на войните през последното столетие. Вън от всяко съмнение, казват трети, той е оказал такова влияние върху държавническото и военно теоретичното мислене на Изтока и най-вече на Китай и Япония, каквото в античния свят е оказал за развитието на човешкото знание Аристотел. Безспорно е едно — достигалият до нас през вековете глас на Сун Дзъ е глас на древнокитайски мъдрец, от който ще разберем в какво светът се е променил и кое в него остава вечно, в какво са прави и в какво грешат съвременните политици и в края на краищата — каква е цената на всяка победа. И което е особено важно за всеки от нас — ще осъзнаем, че много от неговите сентенции са приложими не само при водене на военни действия или в голямата политика, но и за да успеем в един свят като днешния. В тях някои ще намерят повече мъдрост, отколкото в книгите по модерна психология, съдържащи различни рецепти какво да правим и какво да не правим. А за онези, които се стремят да вникнат в тайните на съвременния бизнес, те могат да са по-полезни, отколкото който и да било учебник по мениджмънт.

Макар да принадлежи на всички времена, Сун Дзъ е преди всичко човек на своето време. През този период от китайската история, известен под названието Чао, централизираната робовладелска държава отслабнала и била разпокъсана на отделни самостоятелни държави — Ци, Сун, Чу, У, Юе и др. В продължение на няколко века те водели безкрайни междуособни войни, които най-често завършвали с гибелта на една от воюващите държави и изчезването ѝ от историческата сцена. Летописците на този период лаконично пишат, че „всичко под небето е хаос“, а войната е въпрос на „живот и смърт“ за държавата, основна професия на всички и главно средство за постигане на политическите цели. Тя се водела от големи, добре въоръжени и обучени армии, предвождани от професионални военни. Няколко генерали, които да умират в леглата си. Напрасно великият

философ Конфуций обикалял държавите и се опитвал да убеди управниците да се откажат от силовата политика и да се върнат към „добрия път“ на просвещението, по който вървели техните предшественици — царете мъдречи.

Начело на воюващите държави стояли владетели, изцяло погълнати от борбата за власт и надмощие над съперниците си. Ако не победели, щели да ги победят, поради което политиката от позиция на силата нямала разумна алтернатива. Били образовани и живеели в разкош, като разсейвали скуката си в харемите си сред танцьорки, акробати и музиканти и с екзотична кухня. Подкупът, лъжата и измамата били основни средства в дипломацията. Процъфтявали шпионажът и интригите. Всеобща била практиката управници и военначалници да изменят на владетелите си и да отиват да служат на техните врагове. Общественият ред се пазел от жестоки закони, според които няколко хиляди престъпления се наказвали със смърт или осакатяване. Търговията завладяла столиците им. Заможните търговци продавали сол, коприна, желязо, сушена риба и всичко друго, което човек можел да пожелае, а свободното си време прекарвали в музикални зали, ресторанти и в публични домове или залагали на бой с петли, надбягвания с кучета или на игра с топка (футбол). Единствено безропотните селяни, които били 9/10 от населението, обработвали неуморно земята, хранели и поели всички и воювали ли, воювали...

А на какво посвещавали времето си учените мъже, или тези, които днес наричаме „интелигенция“? Предлагали услугите си в управлението, дипломацията или като съветници по военни въпроси. Ако съветите им се оказали добри, били щедро възнаграждавани, ако ли не — жестоко наказвани за „неортодоксалните“ си идеи. Помагали на владетелите си да решават неотложните си държавни дела, като измисляли правила за вътрешно управление и средства за осъществяване на външната политика. А значението на тези две неотменими страни на всяка политика било толкова съдбоносно за всяка държава, колкото и днес. И целта им като цяло била същата — да запазят и укрепят държавата, като увеличат нейната мощ и влияние за сметка на враговете ѝ — истински или потенциални. В тези условия интелектуалният елит е творил идеи по всеки въпрос на управлението на държавата и е сложил своя отпечатък върху реалната политика.

Сун Дзъ, известен пълководец и военен съветник на владетеля в държавата У, очевидно е бил един от избраниците, в чиито съвети владетелите са се вслушвали. Той не бил моралист и приемал превратностите на своето време като неизбежна реалност, но едновременно с това се стремял да ги съвмести с човешката природа и човешката мъдрост. За него използването на военни средства е допустимо само тогава, когато всички други средства са изчерпани, войната се подчинява на определени правила и изисквания, а умението да се побеждава е издигнато в ранг на изкуство, чието първо изискване е да не воюваш, ако можеш да го избегнеш. Всяка мисъл на автора е съпроводена от коментари и обобщения на известни китайски императори, философи и военачалници, живели през различни векове, което прави четивото изключително увлекателно и като че ли ни връща в света на приказките.

Но не оставайте с погрешно впечатление — зад тази ефирна повърхност наистина се крият изворите на човешката мъдрост. И не оставяйте лъковете, стрелите, бойните колесници и военните термини да ви заблудят — вникнете във философията на древния мъдрец и военен мислител и ще откриете един нов свят, толкова древен, колкото и съвременен. Свят, в който всички искат едно — да победят, но като че ли само Сун Дзъ е прозрял истината. Поставете се на мястото на някой от неговите пълководци, вместо за бой се подгответе да постигнете поредната цел, внимателно подберете съмишлениците и съюзниците си, проучете и отстранете всичко онова, което може да ви попречи, поемете разумен риск, без нито за миг да изпускате инициативата и тогава победата ще ви се усмихне.

И нека, както за стотици поколения, четенето на тази перла на човешката мъдрост се превърне в истинско преживяване за вас.

ВМЕСТО БИОГРАФИЯ

Сун Дзъ, родом от държавата Ци, благодарение на книгата си за изкуството да се побеждава успял да получи аудиенция при Хълу, княз на държавата У.

Хълу казал: *„Прочетох, господине, тринадесетте глави, които сте написали. Можете ли да проведете малък експеримент по командване на войските?“*

Сун Дзъ отговорил: *„Мога.“*

Хълу попитал: *„Можете ли да го осъществите с жени?“*

Сун Дзъ отговорил: *„Мога да направя от всеки човек, който да е той, добър войник.“*

Князът, на когото били омръзнали обичайните придворни забавления, изпратил да извикат от двореца сто и осемдесет красиви жени.

Сун Дзъ ги разпределил на два отряда и назначил за техни командири двете любими наложнички на княза. Научил ги как да държат алебардите. След това ги попитал: „Знаете ли къде се намира сърцето, коя е лявата и дясната ви ръка и къде е гърбът ви?“

Жените отговорили: „Знаем.“

Сун Дзъ казал: „Когато ви дам командата «Мирно» или ударя веднъж по барабана, гледайте право пред себе си в посока на сърцето; когато кажа «Наляво» или ударя два пъти по барабана, гърдите ви застават там, където е била лявата ръка; когато кажа «Надясно» или ударя три пъти по барабана — там, където е била дясната; когато кажа «Кръгом» или ударя четири пъти по барабана, гърдите ви застават там, където са били гърбовете ви.“

Жените рекли: „Разбрахме.“

Когато тези команди били обявени, оръдията на палача били извадени и поставени на видно място (като предупреждение за строгостта на наказанието, ако заповедите не бъдат изпълнени).

Тогава Сун Дзъ три пъти подал команди и пет пъти ги разяснил, след което ударил по барабана командата „Надясно“. Жените избухнали в смях.

Сун Дзъ рекъл: „Ако заповедите не са ясни и командите не са добре обяснени, това е грешка на командира.“ След това той повторил още три пъти заповедите и ги обяснил още пет пъти, и накрая ударил на барабана сигнала за обръщане наляво. Жените пак прихнали да се смеят.

Сун Дзъ рекъл: „Ако инструкциите не са ясни и командите не са категорични, това е грешка на командира. Но когато те са обяснени, а не се изпълняват в съответствие с военните закони, това е престъпление от страна на офицерите.“ Тогава той наредил да обезглавят командирите на двата отряда.

Князът на У, който наблюдавал занятието от терасата на двореца си, видял, че любимите му наложнички ще бъдат екзекутирани. Той се ужасил и изпратил веднага един слуга с посланието: „Вече знам, че генералът може да ръководи войски. Без тези наложнички няма да ми бъде сладка храната. Моля да не ги екзекутират.“

Сун Дзъ отговорил: „Вашият слуга вече бе назначен за командващ и когато командващият е начело на армията, той може да не изпълнява всички заповеди на владетеля.“ Той наредил двете

жени, командвали отрядите, да бъдат обезглавени за назидание. След това поставил следващите по старшинство за командири. Повторил сигналите с барабана и жените се обръщали наляво и надясно, напред и назад, клякали и ставали всички в строго подчинение на издадените нареждания. Не посмели да вдигнат и най-малкия шум.

Тогава Сун Дзъ изпратил да уведомят княза: *„Сега войските са обучени и дисциплинирани. Князът може да направи преглед и да ги инспектира. Те ще изпълнят всяка заповед на княза, дори ако трябва да минат през огън и вода.“*

Князът на У казал: *„Генералът може да се оттегли в покоите си и да почива. Не желая да инспектирам войските.“*

Сун Дзъ рекъл: *„Князът обича само празните приказки. Той не е способен да ги прилага на дело.“*

Тогава Хълу оценил способностите на Сун Дзъ като командир и го направил пълководец на войските си. Сун Дзъ разбил силната държава Чу на запад и завзел Ин. На север той всявал страх у Ци и Цин. Държавата У се прославила сред феодалните владетели и могъществото ѝ нараствало благодарение и на неговите победи.

Повече от век след смъртта на Сун Дзъ живял някой си Сун Пин, който бил роден между О и Чуан. Сун Пин бил потомък на Сун Дзъ и учил военна теория заедно с Пан Чуан. Пан Чуан служел в държавата Юе и получил длъжността командващ от княза Хой. Той разбрал, че способностите му отстъпвали на тези на Сун Пин, и тайно пратил доверен човек да го повика. Когато Пин дошъл, Пан Чуан, опасявайки се, че е по-малко достоен, изпитал ревност и му скроил фалшиво обвинение. На Сун Пин били отсечени ходилата, лицето му било дамгосано и бил хвърлен в тъмница.

Посланик от Ци пристигнал в Та Лян (столица на държавата Юе) и тайно се срещнал със Сун Пин, който бил обявен за престъпник. Посланикът на Ци го счел за необикновена личност и тайно го отвел със себе си в Ци.

Тиен Ци, главнокомандващ армията на Ци, бил доволен от него и го посрещнал като гост.

Тиен Ци често залагал на конни надбягвания заедно с принцовете на Ци. Сун Пин забелязал, че състезаващите се коне не се различавали особено един от друг. Те били от три класи — първа,

втора и трета. Виждайки това, Сун Пин казал на Тиен Ци: *„Заложете в това състезание; вашият слуга ще ви помогне да спечелите.“*

Тиен Ци му повярвал и се разбрал с княза и принцовете да заложат по хиляда жълтици в състезанията. Когато се готвел да наброи парите, Сун Пин казал: *„Постави най-слабия си кон срещу най-добрия от неговите, твоя най-добър — срещу неговия втори по сила, а втория си по сила — срещу най-слабия от неговите.“* Трите надбягвания минали и макар Тиен Ци да не спечелил първото, неговите коне спечелили другите две места, а с това и хиляда жълтици от княза. След това Тиен Ци представил Сун Пин на княз Уъй, който се съветвал с него по военни въпроси и го направил офицер в щаба си.

По-късно, когато държавата Юе нападнала държавата Чао, Чао се обърнала с молба за спешна помощ от Ци. Князът на Ци поискал да назначи Сун Пин за главнокомандващ. Сун Пин благодарил и отказал с думите: *„Тъй като преди аз бях затворник, това няма да е подходящо.“* Тогава Тиен Ци бил назначен за главнокомандващ, а Сун Пин — за началник на неговия щаб.

Сун Пин пътувал в товарен фургон и правел плановете си, докато седял вътре. Тиен Ци поискал да поведе армията си навътре в държавата Чао. Сун Пин му казал: *„Който иска да разплете обърканото и заплетеното, не хваща изведнъж цялото кълбо. По същия начин, за да се реши изходът от една битка, не трябва да се хващат алебардите. Нанеси удар с вклиняване в бойния ред на противника или по някое незащитено място. А когато противниците стигнат до задънена улица, ситуацията ще се разреши от само себе си. Сега Юе и Чао се нападат една друга. Леките им подразделения и ударните им сили са на бойното поле и със сигурност са отслабени; у дома им старците и слабите са изтощени. Няма нищо по-добро от това бързо да настъпим към Та Лян, завземайки главните комуникации и пътища, и по пътя да нападнем столицата, докато е незащитена. Тогава Юе ще трябва да остави на мира Чао, за да се спаси. Така с един удар ще вдигнем обсадата на Чао и същевременно ще пожънем плодовете от разгрома на Юе.“*

Тиен Ци изпълнил този съвет, в резултат на което армията на Юе напуснала Хан Тай и нападнала Ци край Гуй Лин, където войските на Юе били напълно разбити.

Петнадесет години по-късно Юе в съюз с Чао нападнала Хан. Хан поискала спешно помощ от Ци. Князът на Ци наредил на Тиен Ци да настъпи направо към Та Лян.

Главнокомандващият на Юе Пан Чуан, научавайки за това, напуснал Хан и се върнал в своята държава. Армията на Ци вече била пресякла границата и се движела на запад.

Тогава Сун Пин казал на Тиен Ци: *„Войските на трите държави Цин (Хан, Юе и Чао) са обикновено свирепи, храбри и мразят Ци. Те смятат воините на Ци за страхливци. Разумният боец ще вземе предвид това обстоятелство и ще планира стратегията си така, че да се възползва от него.“*

Според „Изкуството да побеждаваш“, ако армията бърза, за да спечели преимущество от 100 ли (мярка за дължина, равна на 576 м. — Бел. прев.), командирът на авангарда ще бъде заловен; ако разстоянието е 50 ли, само половината от войските ще стигнат „критичната точка.“ Той заповядал, след като армията на Ци прекоси границата и влезе в Юе, първата вечер да бъдат запалени 100 хиляди огъня за приготвяне на храна, на следващата нощ — 50 хиляди, и на третата — 30 хиляди.

Пан Чуан бил в поход вече три дни и много се зарадвал: *„Винаги съм мислил, че войските на Ци са страхливци. Те са в страната ми само от три дни и вече повече от половината им войници и офицери са дезертирнали!“*

С тази мисъл той оставил назад тежковъоръжената си пехота и колесниците и продължил да прави форсирани преходи само с леко въоръжените си ударни сили. Сун Пин пресметнал, че Пан Чуан ще пристигне в Ма Лин вечерта. Пътят към Ма Лин е тесен и от двете страни има много клисури и дефилета, където могат да се разполагат войски в засада.

Сун Пин обелил кората на едно голямо дърво и написал на ствола му: *„Пан Чуан ще умре под това дърво.“* Тогава той разположил най-добрите стрелци от армията си с десет хиляди арбалета в засада от двете страни на пътя и им наредил щом вечерта видят огън, всички да стрелят по него. Пан Чуан наистина пристигнал по тъмно и като видял надписа на дървото, запалил факла да го прочете. Още преди да свърши, десетте хиляди стрелци изстреляли едновременно стрелите си и армията на Юе била напълно обърквана. Пан Чуан разбрал, че е в

безизходица и че армията му ще бъде разбита. Тогава той сам си прерязал гърлото и издъхвайки, рекъл: *„И аз допринесох този нещастник да се прослави!“* Сун Пин, възползвайки се от тази победа, напълно унищожил армията на Юе и пленил престолонаследника Шен, след което се върнал в Ци.

Така Сун Пин спечелил световна слава и поколения си предавали едно на друго неговата стратегия.

КЛЮЧОВЕТЕ КЪМ ПОБЕДАТА

Сун Дзъ рече:

1. Войната е от жизнена важност за държавата, въпрос на живот или смърт, път към оцеляване или гибел. Това налага тя основно да бъде проучена.

Ли Чуан (древнокитайски капацитет по военните въпроси, чиито основни произведения са запазени и до днес):

„Оръжията са играчки на злата поличба. Войната води до сериозни последствия; възможността хората да започнат война без необходимия размисъл буди безпокойство.“

2. Следователно преценете я от гледна точка на петте фундаментални фактора и направете сравнения със седемте елемента, изброени по-долу. По този начин ще можете да оцените същността ѝ.

3. Първият от тези фактори е моралното влияние; вторият — природните условия; третият — теренът; четвъртият — ръководството; петият — доктрината.

Чан Ю (древнокитайски историк и критик, написал „Биографии на сто генерали“):

„Систематичният ред, даден по-горе, е напълно ясен. Когато се събират войски, за да се накажат грешниците, религиозният съвет първо преценява доколко благоволенieto на управниците към поданиците им съответства на доверието на техните народи към тях; след това доколко са подходящи различните сезони на годината и най-накрая — трудностите, които може да създаде топографията. След цялостното обсъждане на тези три въпроса се назначава генерал, който да осъществи нападението. След като войските преминат границата, отговорността за съблюдаване на законите и заповедите пада върху генерала.“

4. Под морално влияние аз разбирам установяването на такава хармония между народите и техните водачи, че те да ги следват в живота и в смъртта.

Чан Ю:

„Когато владетелят се отнася към народа великодушно, справедливо и честно и му се доверява, армията ще бъде единна духом и с радост ще служи на предводителя си. Книгата на промените гласи: «В щастието

да преодоляват трудностите народите забравят опасността от смъртта».

5. Под природни условия аз разбирам взаимодействието на природните сили, влиянието на зимния студ и на лятната жегата и провеждането на военните операции в съответствие със сезоните на годината.

6. Под терен разбирам разстоянията, дали теренът може да се прекоси лесно или трудно, дали е открит или недостъпен и шансовете за живот или смърт.

Мей Яочен (известен древнокитайски поет и историк — 1002–60 г. от н.е., автор на историческите хроники за династията Тан):

„... Когато ръководите войски, е важно предварително да познавате условията на терена. Знаейки разстоянията, можете да възприемете план за преки или за обходни действия. Ако знаете дали лесно или трудно ще прекосите терена, можете да прецените предимствата от използването на пехота или кавалерия. Ако знаете къде теренът е труднодостъпен и къде открит, можете да прецените най-подходящия брой на необходимите ви сили. Ако знаете къде ще дадете бой, ще можете да прецените кога да се съсредоточат или разделят войските ви.“

7. Под ръководство разбирам качествата на генерала, каквито са мъдростта, искреността, човечността, храбростта и строгостта.

Ли Чуан:

„Тези качества са добродетелите на генерала. Затова армията го нарича «високоуважаемия».“

Ту Му (известен древнокитайски поет — 803–52 г. от н.е. — секретар на Великия съвет на империята):

„... Ако е мъдър, командващият е в състояние да оцени променящите се обстоятелства и да действа в съответствие с тях. Ако е искрен, неговите войници няма да се съмняват, че наградите и наказанията са заслужени. Ако е човечен, той обича човешкия род, проявява разбиране към другите и оценява тяхното прилежание и труд. Ако е храбър, той побеждава, като се възползва без колебание от всяка благоприятна възможност. Ако е строг, войските му са дисциплинирани, защото изпитват страхопочитание към него и се боят от наказание.“

Шен Паосъ (името му не е отбелязано в древнокитайските исторически хроники) рече:

„Ако генералът не е храбър, той няма да може да превъзмогне колебанията си или да сътвори велики планове.“

8. Под доктрина аз разбирам организацията, контрола, присвояването на подходящи звания на офицерите, регулирането на пътищата за снабдяване и осигуряването на основните материали, използвани от армията.

9. Няма генерал, който да не е чувал за тези пет фактора. Тези, които ги овладеят — побеждават; онези, които не ги овладеят — губят.

10. Следователно при изготвянето на планове вземете предвид следните елементи, преценявайки ги с най-голямо внимание:

11. Ако установите кой управник има морално влияние, кой военачалник е по-способен, коя от армиите ще се възползва от предимствата на природните условия и терена, в коя от тях

разпоредбите и заповедите се изпълняват по-добре, кои войски са по-силни;

Чан Ю:

„Яки колесници, бързи коне, храбри бойци, остри оръжия, така че когато чуят барабаните да бият за нападение, те са щастливи, а когато чуят гонговете да бият отбой, се разгневяват. Този, който има такава армия, е силен.“

12. Кой има по-добре обучени офицери и войници;

Ту Ю (съставител на енциклопедичен труд с раздели по политическа икономика, управление на държавата, военно дело, национална сигурност и др. Присвоена му била висока благородническа титла, назначен за Велик пазител на империята, след смъртта си е обявен за светец):

„... Тогава владетелят Ванг каза: «Ако офицерите не са свикнали с тежки учения, те ще са разтревожени и колебливи по време на битка; ако генералите не са напълно подготвени, те вътрешно ще треперят, когато се изправят срещу врага».“

13. И кой награждава и наказва така, че всички да се поучат;

Ту Му:

„С никое наказание или награда не бива да се прекалява.“

14. Тогава аз ще мога да предвидя кой ще спечели и кой ще загуби.

15. Ако генералът, който прилага моята стратегия, бъде назначен, той със сигурност ще победи. Задръжте го! Ако назначите някой, който не я възприема, той със сигурност ще загуби. Уволнете го!

16. След като оцени предимствата на моите планове, генералът трябва да създаде условия, които да допринесат за тяхното осъществяване. Под „условия“ разбирам, че той трябва да използва без отлагане преимуществата, с които разполага, и по този начин да контролира баланса на силите.

17. Цялото военно дело се основава на заблудата.

18. Затова, когато си силен, престори се на слаб; когато си боеспособен, симулирай пасивност.

19. Когато си наблизко, направи да изглежда, че си далеч; когато си далеч — че си близо.

20. Подхвърли на врага примамка, за да го подлъжеш, престори се на объркан и го нападни.

Ту Му:

„Генералът Ли Му от държавата Чао пуснал на свобода стада от добитък заедно с пастирите им; щом войските на Сюн Ну (китайско наименование на хуните — Бел. прев.) напреднали, той се престорил, че отстъпва, оставяйки след себе си няколко хиляди от хората си, все едно че ги изоставя. Когато ханът научил за това, той се зарадвал и начело на големи сили се насочил към това място. Ли Му групирал по-голямата част от силите си на десния и левия фланг, влязъл в ръкопашен бой, смачкал хуните и избил над сто хиляди техни конници.“

21. Когато врагът се съсредоточава, гответе се за нападение; където е силен, избягвайте го.

22. Разгневи неговия генерал и го объркай.

Ли Чуан:

„Ако генералът е раздразнителен, властта му може лесно да се подкопае. Характерът му е неустойчив.“

Чан Ю:

„Ако вражеският генерал е твърдоглав и избухлив, оскърбете го и го разгневете, така че да се ядоса и обърка и безразсъдно и без всякакъв план за действие да тръгне срещу вас.“

23. Престори се, че изпитваш чувство на малоценност, и насърчавай неговото високомерие.

Ту Му:

„Към края на династията Цин, Мо Тун от народа Сюн Ну за пръв път установил своя власт. Източните Ху били силни и изпратили посланици за преговори. Те казали: «Искаме да получим коня на Ту Ма, който може да пробяга хиляда ли.» Мо Тун се допитал до съветниците си, които викнали в един глас: «Конят, който може да пробяга хиляда ли! Най-ценното нещо в тази страна! Не им го давай!» Мо Тун отговорил: «Защо да ми се свиди един кон за съседа?» И изпратил коня.“

Малко след това източните Ху изпратили пратеници, които казали: „Искаме една от принцесите на хана.“ Мо Тун поискал съвет от приближените си, които гневно казали: „Източните Ху са безбожници! Сега те искат дори принцеса! Призоваваме те да ги нападнеш!“ Мо Тун казал: „Как да ми се свиди една млада жена за съседа?“ И дал жената.

След известно време източните Ху се върнали и казали: „Ти имаш хиляда ли неизползвана земя, която ние искаме.“ Мо Тун се допитал до съветниците си. Някои казали, че ще е разумно да се даде земята, други — че не. Мо Тун се разгневил и казал: „Земята е основата на държавата. Как може да я даваме?“ И всички, които дали такъв съвет, били обезглавени.

Тогава Мо Тун скочил на коня си, разпоредил всички, които изостанат, да бъдат обезглавени и внезапно нападнал източните Ху. Те го презирали и не се били подготвили. Той ги нападнал и ги унищожил. Тогава Мо Тун се обърнал на запад и нападнал Ю Ти. След това анексирал Лу Фан на юг... и нахлул в Йен. Той напълно си възвърнал земите на предците на Сюн Ну, които преди това били завоювани от цинския генерал Мен Тиен.

Чен Хао (името му не е отбелязано в древнокитайските исторически хроники):

„Дай на противника млади момчета и жени, за да го омаеш, и скъпоценни камъни и коприна, за да възбудиш амбициите му.“

24. Дръжте го под напрежение и постепенно го изтощавайте.

Ли Чуан:

„Когато врагът изпитва успокоение, изтощи го, без да разбере.“

Ту Му:

„... Към края на управлението на династията Хан, след като Цао Цао разбил Лю Пей, Пей избягал при Юан Шао, който извел войските си, за да даде бой на Цао Цао. Тиен Фан, един от офицерите от щаба на Юан Шао, казал: «Цао Цао е майстор на военното дело; срещу него не можем да излезем неподготвени. Няма по-добра тактика от това да протакаме нещата и да го държим на разстояние. Вие, генерале, би трябвало да се укрепите в планините и покрай реките и да удържите четирите провинции. Вън от страната създайте съюзи със силни управници; вътре — следвайте аграрно-военна политика.» (Става дума за създаването на селскостопански военни колонии в отдалечените райони, в които войниците и семействата им живеели постоянно. Част от времето те отделяли за обработването на земята, а останалото — за военно обучение и при необходимост — за военни действия. — Бел. прев.)

След това подбери елитни войски и ги групирай в специални части. Използвай местата, където врагът е неподготвен, прави постоянни набези и не го оставяй на мира южно от реката. Ако дойде да помогне на десния си фланг, нападни левия; като реши да подкрепи левия, нападни десния; изтощавай го, като го караш постоянно да обикаля от едно място на друго... Ако отхвърлиш тази победоносна стратегия и решиш да рискуваш всичко само в една битка, после ще бъде прекалено късно да се разкайваш. Юан Шао не последва този съвет и бе разбит.“

25. Когато е обединен, раздели го.

Чан Ю:

„Един път забий клин между суверена и неговите министри; при друг случай го откъсни от съюзниците му. Накарай ги да се подозират взаимно, така че да се изпълнят с недоверие един към друг. Тогава можеш да кроиш планове срещу тях.“

26. Нападни го, където не е подготвен; удари го, когато не очаква.

Хо Йенси (името му не е отбелязано в древнокитайските исторически хроники):

„... Ли Цин от Тан предложил десет плана, които да бъдат използвани срещу Сяо Сие, и цялата отговорност за командването на армиите била възложена на него. На осмия месец той събрал войските си при Гуй Джоу.

Тъй като било сезон на есенните наводнения, водите на река Янцзъ преливали и пътищата през трите дефилета били опасни, Сяо Сие бил сигурен, че Ли Цин няма да тръгне срещу него. Затова и не се подготвил.

На деветия месец Ли Цин поел командването на войските и се обърнал към тях: «От първостепенна важност във всяка война е изключителната бързина; не мога да си позволя да пропусна нито една благоприятна възможност. Сега ние сме съсредоточили силите си, а Сяо Сие дори не подозира. Възползвайки се от това, че реката е излязла извън бреговете си, ние ще се появим неочаквано под стените на неговата столица. Както казват: „Когато удари гръм, няма време да си запушиш ушите.“ Дори и да ни открие, той няма да може веднага да измисли план да ни се противопостави и със сигурност ще го пленим.»

Той настъпил към И Лин, Сяо Сие се уплашил и повикал подкрепления на юг от реката, но те не могли да пристигнат навреме. Ли Цин обсадил града и Сие се предал.

«Да нападнеш, където врагът не те очаква», означава например да направиш това, което направила към своя край династията Уъй: изпратила генералите Чун Хой и Тен Ай да нападнат Шу... През зимата, през десетия месец, Ай напуснал Ин Пин и направил преход над седемстотин ли през ненаселена местност, прокарвайки пътища през планините и строейки висящи мостове. Планините били високи, долините — дълбоки, и задачата му била изключително трудна и опасна. При това армията почти свършила провизиите си и била близо до гибелта. Тен Ай се увивал в килими и така се търкалял надолу по склоновете; генерали и офицери се катерили, хващайки се за корените и клоните на дърветата. Преодолявайки пропастите като ята риби, войските напредвали.

Тен Ай се появил най-напред пред вратите на Чан Ю в Шу и Ма Му, генералът, който трябвало да го защитава, се предал. Тен Ай обезглавил Джугъ Чан, който оказал съпротива при Миен Чу, и продължил настъплението си към Чен Ту. Князът на Шу, Лю Шан, се предал.“

27. Това са ключовете на стратега към победата. Не е възможно всичко да се обмисли предварително.

Мей Яочен:

„Когато се срещнеш с врага, реагирай на изменящите се обстоятелства и намери най-подходящи средства. Нима те могат да бъдат обсъдени предварително?“

28. Така че ако преценките, направени в храма преди началото на бойните действия, сочат победа, то е защото пресмятанията показват, че силите на тази страна са по-големи от тези на врага ѝ; ако сочат загуба, то е защото пресмятанията показват, че тя е по-слаба. С много пресмятания може да се спечели; с малко — не може. Колко е по-малък шансът за победа на този, който не пресмята изобщо! По този начин аз изследвам ситуациите и виждам ясно изхода от всяка битка.

ТАКТИКАТА

Сун Дзь рече:

1. В повечето случаи военните операции изискват хиляда колесници, теглени от по четири бързи коня, хиляда фургона, покрити с кожа, теглени също от по четири коня и сто хиляди войници с ризници.

Ту Му:

„... В древния бой с колесници «покритите с кожа колесници» са били и леки, и тежки. Последните са били

използвани за превозване на алебарди, оръжия, военно снаряжение, ценности и униформи. «Една колесница вози трима офицери с ризници; съпровождат я седемдесет и двама пехотинци. Към тях има десет готвачи и слуги, пет души, които се грижат за униформите, пет коняра, които обезпечават фуража, и петима, които събират дърва за огрев и намират вода. Седемдесет и пет човека на една лека колесница, двадесет и пет на един товарен фургон, а двете заедно образуват една рота от сто души».

2. Щом провизиите се транспортират на хиляда ли, разходите у дома и на бойното поле, за издръжката на съветници и гости, стойността на материали като лепила и лак, на колесниците и бронята ще възлязат на хиляда жълтици на ден. Ако тези пари са налице, може да се събере войска от сто хиляди души.

Ли Чуан:

„Когато армията воюва на чужда земя, хазната у дома се изпразва.“

Ту Му:

„В армията съществува ритуалът на приятелски посещения от васални владетели. Затова Сун Дзъ говори за «съветници и посетители».“

3. Победата е главната цел на войната. Ако дълго време не се удържа победа, оръжията се притъпяват, а бойният дух спада. Когато войските атакуват градове, силата им ще се изчерпи.

4. Когато армията започне продължителна кампания, ресурсите на държавата ще се окажат недостатъчни.

Чан Ю:

„... Военните кампании на император У от династията Хан се проточиха без всякакъв резултат и след като хазната се изпразни, той издаде декрет за отстъпление.“

5. Когато оръжията ти са притъпени, страстта угаснала, силата изчерпана, а хазната изпразнена, съседните владетели ще се възползват от твоите затруднения, за да действат. И дори да имаш мъдри съветници, никой няма да може да ти предложи добри планове за бъдещето.

6. По този начин, докато сме чували за пагубна прибързаност по време на война, още не сме видели една изкусна операция, която да се е проточила.

Ту Ю:

„Атаката може да не се отличава с находчивост и остроумие, но трябва да се проведе със свръхестествена бързина.“

7. Затова никога не е имало продължителна война, от която някоя страна да е спечелила.

Ли Чуан:

„Пролетните и есенните хроники гласят: «Войната е като огън; тези, които не оставят оръжията настрана, ще

бъдат унищожени от тях».“

8. Така че онези, които не могат да разберат опасностите от използването на войските, са еднакво неспособни да разберат и начините, по които могат да спечелят от тях.

9. Посветените в тайните на воденето на война не се нуждаят от втори набор на войници, нито от повече от едно снабдяване със снаряжение.

10. Те носят цялото снаряжение от родината; разчитат на снабдяване с провизии от врага. Така армията най-добре се обезпечават с храни.

11. Когато една страна обеднее вследствие на военните си операции, това се дължи на транспортните разходи на далечни разстояния; превозването на продоволствие на големи разстояния води до осиромашаване на народа.

Чан Ю:

„... Ако армията трябва да се снабдява с жито от разстояние 1000 ли, войските ще изглеждат гладни.“

12. Където се намира армията, цените са високи; когато цените се повишават, благосъстоянието на народа намалява. Когато благосъстоянието намалява, селячеството ще бъде обложено с нови данъци.

Ча Лин (не е отбелязан в историческите хроники):

„... Където се събират войски, цената на всяка стока се повишава, защото всеки ламти за извънредни печалби.“

13. Изтощени, с изразходвани доходи, домакинствата в централните равнини ще обеднеят напълно и 7/10 от богатството им ще бъде погълнато.

Ли Чуан:

„Ако войната се проточи, мъжете и жените ще са недоволни, че не могат да се бракосъчетават, и ще страдат от бремето на снабдяването на армията.“

14. Правителствените разходи, причинени от счупването на колесници, смъртта на коне, износването на брони и шлемове, арбалети и стрели, копия, щитове, товарни животни и фургони, ще възлязат на 60% от общите разходи.

15. Мъдрият генерал се грижи войските му да се хранят за сметка на врага, защото една крина от провизиите на врага се равнява на двадесет от неговите; сто килограма от фуража на врага се равнява на двадесет пъти по толкова от неговия.

Чан Ю:

„... При транспортирането на провизии на разстояние от хиляда ли двадесет единици зърно ще са необходими за доставката на една единица до армията... Ако трябва да се прекоси труден терен, ще са необходими и още повече.“

16. Причината, поради която войските убиват врага, е, че са разярени.

Хо Йенси:

„Когато армията на Йен обкръжила Ци Мо в Ци, те отрязали носовете на всички пленници от Ци. Хората от Ци били разгневени и организирали отчаяна защита. Тиен Тан изпратил свой таен агент, който казал: «Ние сме изплашени, че вие, хората от Йен, ще изровите останките от нашите предци от гробовете им. Това ще ни хвърли в ужас!»

Армията на Йен веднага започнала да осквернява гробовете и да гори трупове. Защитниците на Ци Мо наблюдавали всичко от стените на града и със сълзи на очи молели да ги пуснат да нападнат врага, защото яростта удесеторила силите им. Тиен Тан знаел, че вече войските му са готови, и нанесъл съкрушително поражение на Йен.“

17. Те вземат плячка от врага, защото искат богатство.

Ту Му:

„... В края на управлението на династията Хан, Ту Сян, префект на Цин Джоу, нападнал бунтовниците от Куей Чоу — Пу Ян, Пан Хун и други. Той влязъл в Нан Хай, унищожил три техни лагера и взел много плячка. Обаче Пан Хун и неговите привърженици все още били многобройни и силни, докато войските на Ту Сян, вече забогатели и високомерни, нямали и най-малкото желание да се бият.

Сян казал: «Пу Ян и Пан Хун са бунтовници от десет години. И двамата са добре обучени за нападение и защита. Това, което трябва да направим, е да обединим силите на всички префектури и тогава да ги нападнем. Засега ще оставя войските да ловуват». След което те масово тръгнаха да гонят дивеч.

Още щом тръгнаха, Сян тайно пратил хора да изгорят казармите им. Събраните от тях богатства напълно

изгорели. Когато ловците се върнали, нямало и един от тях, който да не заплаче.“

Ту Сян казал: „Богатствата и стоката на Пу Ян и на тези, които са с него, са достатъчни да направят богати няколко поколения. Вие, господа, сте способни на много повече. Това, което загубихте сега, е само малка част от онова, което ви чака там. Защо се тревожите за него?“

Когато войските чули това, те се разгневили и поискали да се бият. Ту Сян наредил да нахранят конете и хората и рано сутринта те нападнали лагера на бунтовниците. Ян и Хун не били подготвени, войските на Ту Сян провели яростна атака и ги унищожили.

Чан Ю:

„... В тази Имперска династия, когато Великият основател наредил на генералите си да нападнат Шу, той разпоредил: «Във всички завзети градове и провинции от мое име да се изпразнят хазните и обществените складове, за да са доволни офицерите и войниците. Държавата иска само земята».“

18. Следователно, когато в сражение с колесници плениш повече от десет, награди тези, които са пленили първата. Смени вражеските знамена с твои, разбъркай пленените колесници със своите и ги включи в боя.

19. Отнасяй се с пленниците добре и се грижи за тях.

Чан Ю:

„Към всички пленени войници трябва да се отнасяме с великодушие и искреност, така че да могат да бъдат използвани от нас.“

20. Това е, което се нарича „Да спечелиш битка и да станеш посилен“.

21. Следователно главното във войната е победата, а не продължителните операции. И затова генералът, който разбира военното дело, е повелител на съдбата на народа и господар на съдбата на нацията.

Хо Йенси:

„Трудностите да бъде назначен командир днес са същите, каквито са били и в древността“.

СТРАТЕГИЯТА

Сун Дзъ рече:

1. Обикновено най-добрата политика по време на война е да превземеш една държава непокътната; да я запазиш е по-важно, отколкото да я разориш.

Ли Чуан:

„Не давайте награди за убийства.“

2. Да плениш вражеската армия е по-важно, отколкото да я унищожиш; да плениш непокътнат и батальон, рота или отделение от 5 човека е по-важно, отколкото да ги унищожиш.

3. Защото да спечелиш сто победи в сто битки не е върхът на изкуството. Върхът на изкуството е да покориш врага без бой.

4. Следователно това, което е най-важно във войната, е да атакуваш стратегията на врага.

Ту Му:

„... Великият владетел каза: «Този, който най-добре преодолява трудностите, прави това преди те още да възникнат. Този, който блести с победите над враговете си, триумфира още преди да възникне заплахата».“

Ли Чуан:

„Атакувайте плановете на врага още в тяхното възникване. В края на управлението на династията Хан, Коу Сун обкръжил Као Чун. Чун изпратил своя офицер по планиране на операциите, Хуанфу Уън, да преговаря. Хуанфу Уън бил арогантен и груб. Коу Сун го обезглавил и съобщил на Као Чун следното: Вашият щабен офицер се държа неприлично. Аз го обезглавих. Ако искате да се предадеш, направете го веднага. В противен случай — отбранявайте се.“ Същия ден Чун изоставил укрепленията си и се предал.

Всички генерали на Коу Сун се обърнали към него: „Може ли да попитаме — вие убихте неговия пратеник и въпреки това го накарахте да предаде града. Как стана това?“

Коу Сун казал: „Хуанфу Уън бе сърцето и гръбнакът на Као Чун, най-близкият му съветник. Ако бях запазил живота на Хуанфу Уън, той щеше да изпълни плановете си,

но след като го убих, Као Чун изгуби смелостта си. Казано е: «Върховното постижение на война е да се атакуват плановете на врага».

Всички генерали казали: „Това надхвърля способността ни да вникваме в нещата.“

5. Следващото най-важно нещо е да разтуриш съюзите му.

Ту Ю:

„Не допускай враговете ти да се съюзят.“

Ван Си:

„... Проучи съюзите му и намери начин да ги осуетиш или развалиш. Ако врагът има съюзници, проблемът е сериозен, а позицията на врага — силна; ако той няма съюзници, проблемът е незначителен, а позицията на врага — слаба.“

6. Следващото най-важно нещо е да атакуваш армията му.

Ча Лин (не е отбелязан в историческите хроники):

... „Великият владетел каза: «Този, който търси победата с извадени мечове, не е добър генерал».“

Ван Си (древнокитайски учен и държавник, автор на редица критични есета по исторически и военни въпроси):

„Битките са опасна работа.“

Чан Ю:

„Ако не можеш да осуетиш плановете му в зародиш или да разстроиш съюзите му, когато предстои да се осъществят, наостри мечовете си за спечелване на победа.“

1. Най-лошата политика е да се атакуват градове. Нападай градове само когато няма друга алтернатива.

8. Да се приготвят защитени фургони и да се приведат в готовност необходимите оръжия и снаряжение изисква поне три месеца; да се натрупат насипи от земя пред стените ще отнеме още три месеца.

9. Ако генералът не може да сдържи нетърпението си и нареди на войските си да се катерят по стените като мравки, една трета от тях ще загинат, без градът да бъде превзет. Толкова са гибелни тези нападения.

Ту Му:

„... В края на управлението на династията Уъй император Тай У повел стохилядна армия да нападне при Ю Тай генерал Цан Ци от Сун. Императорът поискал от Цан Ци вино. Цан Ци му изпратил запечатан съд, пълен с урина. Тай У се разярил и веднага нападнал града, заповядайки на войските си да се катерят по стените и да влязат в ръкопашен бой. Трупите на убитите стигнали до върха на крепостните стени, като след един месец останали живи по-малко от половината от хората му.“

10. Така тези, които са изкусни във воденето на война, побеждават вражеската армия без бой. Те завземат градовете му, без да ги шурмуват, и разрушават държавата му без продължителни операции.

Ли Чуан:

„Те побеждават със стратегия. В края на управлението на династията Хан владетелят на Цан — Цан Кун, обкръжил бунтовниците «Яо» край Юан У, но в течение на няколко месеца не можел да превземе града. Офицерите и войниците му се разболели и се покрили с язви. Князът на Тун Хай казал на Цан Кун: «Вие сте натрупали войски и сте обкръжили врага, който е готов да се бие до смърт. Това не е стратегия! Трябва да вдигнете обсадата. Когато разберат, че имат изход, те ще побягнат и ще се пръснат. След това всеки селски стражар ще може да ги излови!» Цан Кун послушал съвета му и превзел Юан У.“

11. Целта ви трябва да бъде да превземете Поднебесната империя непокътната. Така войските ви няма да се изтощават и успехът ви ще бъде пълен. Това е изкуството на настъпателната стратегия.

12. Следователно изкуството да ръководиш войските изисква: когато съотношението на силите е едно към десет във ваша полза, обкръжете врага;

13. Когато имате петкратно превъзходство над него, нападнете го;

Чан Ю:

„Ако силите ми са пет пъти по-големи от тези на врага, аз го безпокоя по фронта, изненадвам го откъм гърба, създавам напрежение от изток и нанасям удар от запад.“

14. Когато имате двойно превъзходство, разединете силите му.

Ту Ю:

„... Ако превъзходство от две към едно не е достатъчно, за да контролирате положението, използвайте отвличащи вниманието маневри за разделяне армията на врага. Затова Великият владетел каза: «Ако не можете да повлияете на врага да раздели силите си, не сте готови да обсъждате оригинални тактически действия».“

15. При еднакви сили можете да влезете в бой.

Хо Йенси:

„... При такива обстоятелства само способният генерал може да победи.“

16. Ако сте по-малко на брой, бъдете готови да отстъпите;

Ту Му:

„Ако твоите войски не са равни на неговите, временно избягвай първоначалния му натиск. Може би по-

късно ще можеш да се възползваш от някое негово слабо място. Тогава се надигни и се бий за победа с всички сили.“

Чан Ю:

„Ако врагът е силен, а аз съм слаб, временно се оттеглям и не влизам в бой. И ще се погрижа способностите и храбростта на генералите и ефективността на войските ми да са равностойни.

Ако моите войски са в боен ред, а тези на врага — объркани, ако моите са боеспособни, а неговите — обезсърчени, тогава, дори и той да ме превъзхожда числено, аз мога да дам бой.“

17. А ако си неравностоен във всяко отношение, стреми се да го избягваш, защото малката армия е само плячка за по-силната.

Чан Ю:

„... Менциус каза: «Малките положително не могат да се мерят с големите, нито пък слабите — със силните, нито малцина — с мнозина».“

18. В този смисъл генералът е защитникът на държавата. Ако тази защита е всеобхватна, държавата със сигурност ще бъде силна; ако е недостатъчна, държавата положително ще бъде слаба.

Чан Ю:

„... Великият владетел каза: «Суверенът, който назначи човек, подходящ за службата, процъфтява. Този, който не успее, ще бъде сразен».“

19. Има три случая, в които един управник може да докара нещастие на своята армия.

20. Да заповяда настъпление, без да съзнава, че армията не може да настъпи, или да заповяда отстъпление, без да съзнава, че тя не трябва да отстъпи. Това се нарича да „препънеш армията“.

Ча Лин:

„Настъплението и отстъплението на армията трябва да се ръководи от генерала в съответствие с преобладаващите обстоятелства. Няма по-голямо зло от заповедите на суверена, идващи от неговия дворец извън театъра на военните действия.“

21. Да участва в ръководството на войските, без да разбира от военни работи. Това води до объркване на офицерите.

Цао Цао (княз на Юе — 155–200 г. от н.е., известен още като „Великият основател“ на династията, обявен за светец след смъртта му; последовател на Сун Дзъ, той си спечелил славата на пълководец, който не бил загубил нито една битка):

„... Армията не може да се ръководи по правилата на етикета.“

Ту Му:

„Що се отнася до благоприличие, закони и разпоредби, армията има свой собствен кодекс, който обикновено следва. Ако те се уеднаквят с тези, използвани при управлението на държавата, офицерите ще се стъписат.“

Чан Ю:

„Великодушието и справедливостта могат да се използват при управлението на една държава, но не и при администрирането на една армия. Целесъобразността и гъвкавостта се използват при ръководството на армията, но те не могат да се прилагат при управлението на държавата.“

22. Да поема отговорност, без да разбира от проблемите на командването. Това предизвиква съмнения в умовете на офицерите.

Ван Си:

„... Ако някой, който не разбира от военни въпроси, бъде изпратен да участва в ръководството на армията, тогава всяко действие ще предизвиква разногласия, общо неудовлетворение и цялата армия ще бъде като кон с прерязани сухожилия. Неслучайно Пей Ту подаде петиция до трона, за да отстрани армейския наблюдател; само тогава той успя да умиротвори Цао Чу.“ (В 817 г. от н.е. Пей Ту в качеството си на министър-председател отправя петиция до императора да отзове изпратения при него инспектор, който се месел във военните работи. Армейските инспектори по онова време са изпълнявали ролята на „политически комисари“.)

Чан Ю:

„В близкото минало царедворци са били използвани за инспектори на армията и точно тук е грешката.“

23. Ако армията е настроена подозрително, съседните владетели ще ти причиняват неприятности. Това се има предвид в поговорката: „Обърканата армия дава победата на друг.“

Мън (името му не е отбелязано в древнокитайските исторически хроники):

„... Великият владетел каза: «Този, който не е наясно с целта си, не може да се противопостави на врага».“

Ли Чуан:

„... Неподходящ човек не бива да се назначава да командва... Лин Сянджу, първият министър на Чао, каза: «Чао Куа може само да чете книгите на баща си и все още не може да съпоставя променящите се обстоятелства. Сега Ваше Величество само заради името му го прави главнокомандващ. Това е все едно да залепите ключовете на лютнята и да се опитате да я настроите».“

24. Има пет обстоятелства, при които може да се предскаже победа:

25. Ще победи този, който знае кога може да се сражава и кога не може да победи.

26. Ще победи този, който знае как да използва и големите, и малките сили.

Ту Ю:

„По време на война има обстоятелства, при които мнозина не могат да нападнат малцина, и други, при които слабите могат да надвият силните. Ще победи този, който може да се възползва от такива обстоятелства.“

27. Ще победи този, чиито сили са обединени около една цел.

Ту Ю:

„Тогава Менциус каза: «Подходящият сезон не е толкова важен, колкото предимствата на терена; те пък от своя страна не са толкова важни, колкото хармоничните човешки взаимоотношения».“

28. Ще победи този, който е благоразумен и изчаква в засада врага, който не е предпазлив.

Чен Хао:

„Създайте непобедима армия и изчакайте момента, когато врагът ще бъде уязвим.“

Хо Йенси:

„...Един благородник каза: «Да разчиташ на случайността и да не се подготвиш е най-голямото

престъпление; да се подготвиш предварително за всякаква изненада е най-голямата добродетел».

29. Ще победи този, чиито генерали са способни и в работата, на които не се бърка суверенът.

Ту Ю:

„... Тогава владетелят Ванг каза: «Да назначава пълководци е работа на суверена; да решава дали да даде битка е работа на пълководеца».

Ван Си:

„... Един владетел с благороден характер и интелигентност трябва да може да разпознае най-подходящия човек, да му възложи отговорности и да очаква резултати от него.

Хо Йенси:

„... По време на война на всяка крачка може да настъпят сто промени. Когато е възможно — настъпвай; когато виждаш, че това е трудно — отстъпвай. Да се каже, че при такива обстоятелства генералът трябва да чака команди от своя суверен, е все едно да уведомиш началника си, че искаш да загасиш пожар — докато заповедта да го сториш пристигне, пепелта ще е изстинала. А някои твърдят, че трябва да се консултираш и с армейския инспектор по тези въпроси! Това е все едно да строиш къща край пътя, като се съветваш с минаващите. Естествено така работата никога няма да свърши!

Да поставиш юзди на един способен генерал, като в същото време очакваш той да се справи с хитър противник, е все едно да вържеш черна ханска хрътка и да я караш да хваща бързоноги зайци. Къде е разликата?“

30. По тези пет признака може да се разпознае победата.

31. Затова казвам: „Познайте врага, познайте и себе си; дори в сто битки никога няма да изпаднете в опасност.“

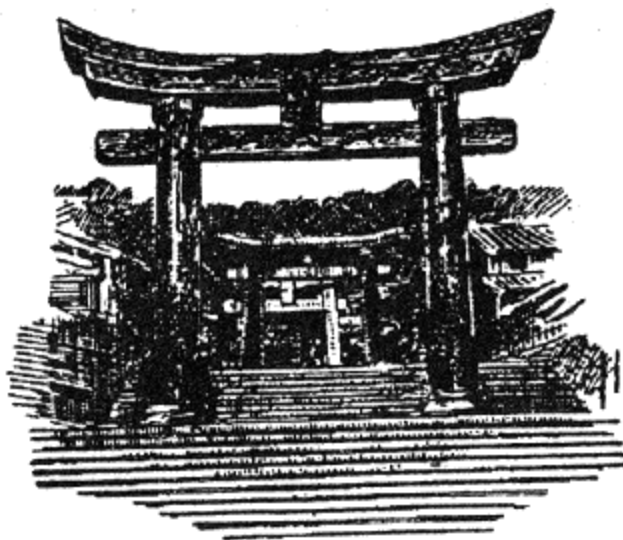
32. Когато не познавате врага, но познавате себе си, вашите шансове да загубите и да победите са равни.

33. Когато не познавате нито врага, нито себе си, във всяка битка със сигурност ще бъдете в опасност.

Ли Чуан:

„Такива хора се наричат «луди бандити». Какво могат да очакват те, освен поражение?“

ДИСПОЗИЦИЯТА

Сун Дзъ рече:

1. В древността опитните бойци отначало ставали неуязвими и изчаквали момента врагът да стане уязвим.

2. Непобедимостта зависи от теб самия; уязвимостта на врага — от него самия.

3. Следователно тези, които владеят изкуството да побеждават, могат да станат непобедими, но не могат да направят противника си наистина уязвим.

Мей Яочен:

„Мога да направя това, което зависи от мен; но не мога да се осланям на това, което зависи от врага.“

4. Ето защо казват, че човек може да знае как да победи, но не може да го стори със сигурност.

5. Непобедимостта се заключава в отбраната; възможността за победа — в настъплението.

6. На този, който се отбранява, не му стигат силите; но той настъпва, когато силите му са в излишък.

7. Този, който е изкусен в отбрана, потъва сякаш вдън земя; онзи, който е майстор на настъплението, напада сякаш от седмото небе. Така си способен едновременно да се защитиш и да спечелиш пълна победа.

Ту Ю:

„Майсторите на отбраната разчитат най-вече на такива препятствия като планини, реки и предпланини. Те не дават на врага да разбере къде да атакува и се правят, сякаш са потънали в девета земя.

Майсторите на настъплението разчитат най-вече на сезоните и на предимствата на терена; те използват пожарите и наводненията в зависимост от ситуацията. Не дават на врага да разбере къде ще го нападнат и връхлитат върху него като гръм от ясно небе.“

8. Да предвидиш победа, която всеки може да предвиди, не е върхът на изкуството.

Ли Чуан:

„... Когато Хан Син унищожил държавата Чао, той излязъл от Клисурата на кладенеца и пристигнал на полесражението преди закуска. Събрал генералите си и им казал: «Ще ядем, след като разбием армията на Чао.» Генералите му били унили, но се престорили, че са съгласни. Хан Син подредил армията си, като реката останала в тила на войските му. Войските на Чао се покатерили по окопите си и виждайки това, се разсмели и

почнали да Му се подиграват.“ „Генералът на Хан не знае как да подреди войските си!“ След това Хан Син разбил армията на Чао и след закуската разпоредил да обезглавят владетеля Чен Ан.

Това е пример за положение, което повечето хора не могат да разберат. (По този начин Хан Син поставил армията си в „полето на смъртта“. Той изгорил лодките си и разбил казаните за готвене. Реката била зад гърба му, армията на Чао — пред него. Хан Син трябвало или да победи, или да се удави.)

9. Да победиш в битка и да те приветстват като „майстор“ не е върхът на изкуството, тъй както не се иска особена сила да вдигнеш една перушинка; не е признак на остро зрение да различиш слънцето от луната и свидетелство за остър слух — да чуеш гръмотевицата.

(Да спечелиш битка с тежък бой или с късмет не е доказателство за изкуство.)

10. В древността владеещите изкуството да воюват са побеждавали врага, който е бил лесен за побеждаване.

(Врагът е бил лесно побеждаван, защото предварително били създадени подходящи условия.)

11. Затова победите, спечелени от истинския майстор на изкуството да побеждава, не са му спечелили нито слава на мъдрец, нито похвали за храброст.

Ту Му:

„Победата, която не е спечелена в открит бой, не се цени от обикновените хора. Нейният автор не печели слава за прозорливостта си, защото още преди да е окървавил меча си, вражеската държава вече се е предала.“

Хо Йенси:

„... Когато победиш врага си без бой, кой ще те признае за храбър?“

12. Това е победа на онзи, който не допуска грешка. А да не допускаш грешки, значи, че каквото и да правиш, винаги осигуряваш победата си; ти побеждаваш един вече разгромен враг.

Чен Хао:

„При планирането никога не предприемай безполезни действия; при стратегията — безплодни стъпки.“

13. Следователно изкусният командир заема позиция, в която не може да бъде разбит, и не пропуска възможност да нанесе поражение на врага си.

14. По този начин победоносната армия печели победите си, преди да влезе в бой; армията, обречена да загуби, се сражава с надеждата да победи.

Ту Му:

„... Владетелят Ли Цин от Юе каза: «Най-високите изисквания към един генерал са ясното виждане, хармоничните му отношения с войската, далновидната стратегия, съчетана с прозорливи планове, разбирането на значението на сезоните и способността да оценява човешкия фактор. Генерал, който не може да прецени възможностите си или не владее изкуството да предприема навременни действия и да проявява гъвкавост, ще настъпи колебливо, когато пред него се открие възможност да нападне противника, оглеждайки се наляво и надясно,

неспособен да изработи план. Бидейки лековерен, той ще се довери на несигурни сведения, вярвайки днес на едно, утре — на друго. Боязлив като лисица и в настъпление, и в отстъпление, той ще разпилее войските си. Каква е разликата между неговите действия и хвърлянето на невинни хора във вряла вода или огън? Не е ли все едно да поведем крави и овце да ги изядат вълците или тигрите?»“

15. Владеещите изкуството да побеждават са се отдали на учението Дао и спазват законите и затова могат да разработят стратегията на победата.

Ту Му:

„Дао е пътят към човечността и справедливостта; «законите» са разпоредбите и институциите. Тези, които са изкусни във воденето на война, отначало възпитават у себе си човечност и справедливост и почитат законите и институциите на своята страна. По този начин те правят своите страни непобедими.“

16. Следователно елементите на изкуството да се побеждава са: първо, измерването на пространствата; второ, преценката на количествата; трето, изчисленията; четвърто, сравненията; пето, шансовете за победа.

17. Измерването на пространствата зависи от терена.

18. Количествата зависят от измерванията, изчисленията — от количествата, сравненията — от изчисленията, а победата — от сравненията.

Хо Йенси:

„Теренът“ включва разстоянията и релефа; „измерванията“ са изчисления. Преди армията да тръгне в поход, се правят изчисления за степента на проходимост на вражеската земя, има ли преки и обходни пътища, числеността на войските му, количеството на военното му снаряжение и състоянието на бойния му дух. Въз основа на тези изчисления се преценява дали може да бъде нападнат врагът и едва тогава се мобилизира населението и се събират войски.

19. На везните на истинските ценности победоносната армия е като воденичен камък срещу зрънце жито; разбитата армия — като зрънце жито срещу воденичен камък.

20. Армията на победоносния генерал в бой прилича на води в бент, които напират и веднъж освободени, помитат всичко по пътя си. Това наричам диспозиция.

Чан Ю:

„Присъщо на водата е да избягва височините и да се устремява към ниското. Когато се разруши бент, водата се разлива с непреодолима сила. Войската е като вода. Възползвайте се от неподготвеността на врага; нападнете го, когато не очаква; избягвайте силните и атакувайте слабите му места и никой няма да може да ви се противопостави, тъй като ще сте като вода, която се разлива в празно пространство.“

МОЩТА

Сун Дзь рече:

1. Общо взето, да управляваш много хора е същото, като да управляваш малко. То е въпрос на организация.

Чан Ю:

„За да се управлява войска, първо трябва да се определят задълженията на генералите и техните помощници и да се установи числеността на редовите подразделения...

Един боец е единица; двама — двойка; трима — тройка, двойка и тройка правят петорка, което е отделение; две отделения правят по-голямо отделение; пет такива отделения — взвод; два взвода — рота; две роты — батальон; два батальона — полк; два полка — групировка; две групировки — бригада; две бригади — армия. Всеки е подчинен на по-висшестоящия и контролира нисшестоящия. Всеки е добре обучен. Така че може да се управлява армия от един милион души така, както се управляват неколцина.“

(Термините съответстват на композицията на китайската армия от онова време, поради което не отговарят на значението им днес. Българските термини са подбрани така, че да съответстват във възможно най-голяма степен на тях. — Бел. ред.)

2. А да ръководиш мнозина е същото, както да ръководиш малцина. Това е въпрос на построяване в боен ред и на сигнализация.

Чан Ю:

„... Когато се ръководи голяма войска, нейните части се намират на големи разстояния и нито ушите чуват, нито очите виждат добре. Затова на офицерите и войниците се дават команди за настъпление или отстъпление с удари на гонгове и барабани. Така нито храбреците ще се хвърлят в атака сами, нито страхливците ще побягнат.“

3. Армията издържа на вражеската атака без, да бъде разбита, благодарение на действията на обикновени и специални сили.

Ли Чуан:

„Силите, които се изправят лице с лице срещу врага във фронтален бой, са обикновените, тези, които го обхождат с маневри и нападат по фланговете, са специалните сили. Нито един пълководец не може да изтръгне преимущества от врага, без да използва специалните сили.“

Хо Йенси:

„Карам противника да смята обикновените ми сили за специални, а специалните — за обикновени. Нещо повече — обикновените сили мога да превърна в специални и обратното.“

4. Пример за действие са войските, хвърлени като воденичен камък върху яйце, които го помитат, както пълното заема празното.

Цао Цао:

„Използвайте най-силното за нападение срещу най-податливото.“

5. В повечето случаи използвайте обикновените сили за започване на боя; специалните сили използвайте за победа.

6. Бойните възможности на тези, които владеят използването на специалните сили, са безкрайни като небето и земята, неизчерпаеми

като теченията на великите реки.

7. Те свършват и започват отново, циклични като движенията на слънцето и луната. Умират и се раждат отново, повтарят се като отминаващи сезони.

8. Музикалните тонове са само пет на брой, но техните мелодии са толкова много, че човек не може да изслуша всичките.

9. Основните цветове са само пет на брой, но техните съчетания са толкова много, че човек не може да си представи всичките.

10. Ароматите са само пет на брой, но техните съчетания са тъй разнообразни, че човек не може да опита всичките.

11. В битката участват само обикновените и специалните сили, но техните комбинации са безброй; никой не може да възприеме всичките.

12. Защото тези две сили се възпроизвеждат взаимно; тяхното взаимодействие е също така безкрайно, както на съединените един с друг пръстени. Кой може да определи къде свършва единият и къде започва другият?

13. Когато буйната река влачи камъни, прави го по инерция.

14. Ястребът прекършва тялото на плячката си с един удар на клюна, тъй като добре е избрал момента.

Ту Ю:

„Поразете врага тъй бързо, както соколът се стрелва към целта си. Той чупи гръбнака на плячката си, защото е изчакал подходящия за удар момент. Движението му е пресметнато.“

15. Така устремът на опитния във водене на война е неотразим, а атаката му — точно пресметната.

16. Потенциалът му е като на опънат докрай арбалет; времето на удара избира с пускането на стрелата.

17. Поради сблъсъка на войските и тътена си битката изглежда хаотична, но в нея няма безпорядък; войските сякаш се въртят като мелници в кръг, без да могат да бъдат спрени.

Ли Чуан:

„В битката всичко изглежда объркано. Но знамената и флаговете показват разположението на войските, а ударите на гонговете дават командите.“

18. Привидното объркване е израз на добър ред; привидният страх — на храброст; привидната слабост — на сила.

Ту Му:

„Горното значи, че ако някой иска да симулира смут, за да заблуди противника, самият той трябва да е дисциплиниран. Само тогава може да симулира объркване. Този, който иска да се престори на страхлив и да издебне противника си от засада, трябва да бъде храбър, защото само тогава може да симулира страх. Този, който иска да мине за слаб, за да го подцени противникът му, трябва да бъде изключително силен. Само тогава може да симулира слабост.“

19. Редът или безпорядъкът зависят от организацията; смелостта или страхът — от обстоятелствата; силата или слабостта — от диспозицията.

Ли Чуан:

„Когато войските спечелят добра позиция, страхливецът се превръща в храбрец; ако я загубят,

смелите стават страхливци. В изкуството да се побеждава няма фиксирани правила. Те могат да се изработят само според обстоятелствата.“

20. Така тези, които знаят как да накарат противника да действа, създават ситуация, с която той е принуден да се съобрази; примамват го с нещо, на което той не може да устои, и съблазнявайки го с привидни изгоди, те го изненадват със съкрушителната си сила.

21. Затова изкусният командир търси победа в конкретната ситуация, а не изисква подчинените му да му я дадат.

Чен Хао:

„Изкусните военни най-вече разчитат на използването на подходящата възможност и на навременността на действията си. Те не прехвърлят бремето на стремежа си към успехи само върху подчинените си.“

22. Той подбира хората си, а те разработват дадената ситуация.

Ли Чуан:

„... Храбрият може да се бие; внимателният — да се отбранява; а мъдрият — да съветва. Така няма човек, чиито способности да не бъдат използвани.“

Ту Му:

„... Не искайте постижения от тези, които не са способни на това.

Когато Цао Цао нападнал Чан Лу в Хан Чун, той оставил генералите Чан Ляо, Ли Тиен и Ло Цин да командват хиляда души — защитници на Хо Фей, Цао Цао пратил инструкции на армейския комисар Сие Ти и написал върху плика: «Да се отвори, когато се появят бунтовниците.» Не след дълго пристигнал Сун Джуан от У начело на стохилядна войска и обсадил Хо Фей. Генералите отворили плика с инструкции и прочели: «Ако Сун Джуан пристигне, генералите Чан и Ли да излязат да се бият. Генерал Ло да защитава града. Армейският комисар да не участва в битката. Всички други генерали да влязат в бой с врага».

Чан Ляо казал: «Нашият повелител се бие далеч от тук и ако чакаме да дойдат подкрепления, бунтовниците със сигурност ще ни унищожат. Следователно инструкциите гласят, че преди врагът да се е организирал, ние трябва незабавно да го нападнем, за да неутрализираме превъзходството му и да укрепим духа на нашите войски. След това можем да отбраняваме града. Възможността за победа или загуба се определя единствено от това наше действие.»

Ли Тиен и Чан Ляо настъпили и победили Сун Джуан, с което сломили бойния дух на армията на У. Те се върнали, възстановили отбранителните съоръжения и войските се почувствали сигурни. След това Сун Джуан десет дни безуспешно нападал града и накрая се оттеглил.

Обсъждайки този случай, историкът Сун Шен отбелязал: «Войната сега е въпрос на измама. Колкото до отбраната на Хо Фей, градът е висял във въздуха, слаб и без надежда за подкрепления. Ако човек вярва само на храбрите генерали, които обичат битките, това ще доведе до беда. Ако ли пък разчита само на онези, които са предпазливи, изплашените им сърца трудно ще контролират положението.»

Чан Ю:

„Най-добрият начин да се използват хората е като и на користните и глупавите, и на мъдрите и храбрите се възлагат отговорности в онези положения, които им подхождат. Не възлагайте на хората задачи, които те не могат да изпълнят. Подбирайте ги и им възлагайте отговорности, съответстващи на способностите им.“

23. Този, който разчита на ситуацията, използва хората си в битката, както търкаля камъни или дървени трупи. Отличителната особеност на трупите и камъните е, че на стабилен терен те остават неподвижни, а на нестабилен се движат. Ако са четвъртити, спират; ако са кръгли, се търкалят.

24. Така потенциалът на изкусно управляваните в битката войски може да се сравни с този на кръгли канари, които се търкалят надолу по планински склон.

Ту Му:

„... Затова с малко сила може да се постигне много.“

Чан Ю:

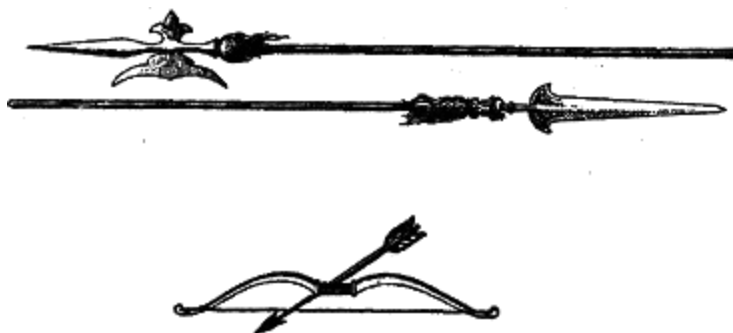
„... Ли Цин каза: «На война има три вида ситуации: Когато генералът презира противника си, офицерите му обичат да се бият, амбициите им летят високо като леки облаци в небето и духът им е свиреп като ураган — това е ситуация по отношение на бойния дух;

Когато един човек отбранява планинско дефиле, тясно като овчи черва или като вратата на кучешка колиба, той може да се противопостави на хиляда. Това е ситуация по отношение на терена;

Когато се възползваш от отпуснатостта на врага, от неговата умора, глад или жажда или нанасяш удар, докато предните му отряди още не са се установили, или армията му е преминала едва наполовина реката — това е ситуация по отношение на врага.

Следователно, когато се ръководят войски, трябва да се използва ситуацията точно тъй, както се пуска топка надолу по стръмен склон. Приложената сила е малка, а резултатите — огромни».

СИЛНИТЕ И СЛАБИТЕ СТРАНИ

Сун Дзь рече:

1. Обикновено този, който пръв пристигне на бойното поле и чака противника, е по-подготвен за бой; който дойде по-късно и направо от движение влиза в бой, е изтощен.

2. Следователно изкусните във воденето на война отвеждат врага на бойното поле, а не се оставят да бъдат отвеждани там от него.

3. Който умее да накара врага да дойде сам, прави това, като го изкуши с някаква изгода. А който умее да му попречи да дойде, прави това, като му причинява трудности.

Ту Ю:

„... Ако заемете критичните точки по неговите стратегически пътища, врагът не може да проникне. Затова владетелят Ван каза: «Когато котката стои пред дупката на мишката, и десет хиляди мишки не смеят да излязат; когато тигър пази брода, десет хиляди елена не смеят да пресекат».“

4. Когато врагът не подозира нищо, направете всичко, за да го изтощите; когато е добре нахранен, накарайте го да гладува; когато почива — накарайте го да се движи.

5. Настъпете там, където той непременно ще се появи; придвижете се бързо там, където не ви очаква.

6. Ако изминете хиляда ли, без да се изморите, това е защото сте преминали местности, без да срещнете противник.

Цао Цао:

„Влезте в празното пространство, удряйте в незащитени места, заобикаляйте местата, които той защитава, изненадайте го, където не ви очаква.“

7. За да сте сигурни, че ще превземете целта, която атакувате, нападайте места, които врагът не отбранява. За да бъдете сигурни, че ще задържите това, което защитавате, защитавайте места, които противникът не атакува.

8. Затова срещу тези, които са изкусни в настъпление, врагът не знае къде да се защитава; срещу изкусните в отбрана врагът не знае къде да настъпи.

9. Неуловим и ловък, изкусният боец не оставя следа; божествено загадъчен, той не се оставя да бъде чул. Така той ще стане повелител на съдбата на врага.

Хо Йенси:

„... Карам врага да смята силните ми страни за слаби, а слабите ми — за силни, докато превърна силните му страни в слаби и открия къде е слабото му място... Прикривам следите си, така че никой да не може да ги различи; спотайвам се, за да не може никой да ме чуе.“

10. Този, чието настъпление е неудържимо, атакува слабите позиции на врага си; този, който при оттеглянето си не може да бъде преследван, се движи толкова бързо, че не може да бъде настигнат.

Чан Ю:

„... Идва като вятър, отива си като светкавица.“

11. Когато искам да дам бой, врагът, дори защитен от високи стени и дълбоки ровове, не може да го избегне, защото нападам позиция, която той трябва да защитава.

12. Когато искам да избегна битката, мога да се защитя само като тегля една черта на земята; врагът няма да ме нападне, защото го отклонявам от мястото, където би искал да отиде.

Ту Му:

„Джугъ Лян бил на лагер край Ян Пин и наредил на Юе Йен и няколко генерали да обединят силите си и да настъпят на изток. Джугъ Лян оставил само 10 хиляди души да отбраняват града, докато чакал вести. Съма И казал: «Джугъ Лян е в града, войските му са малко, той е слаб. Генералите и офицерите му са изплашени.» Но духът на Джугъ Лян бил висок както винаги. Той наредил на войските си да сведат знамена, да не удрят барабаните и не ги пускал да се показват на крепостните стени. Отворил четирите порти на града и наредил да се пометат и напръскат улиците.

Съма И заподозрял засада и се оттеглил към Северните планини.

Джугъ Лян казал на началник-щаба си: «Съма И си помисли, че готвя засада, и избяга в планините.» По-късно Съма И разбрал за това и много съжалявал.“

13. Ако успея да разбера диспозицията на врага, като в същото време скрия своята, ще мога да съсредоточа силите си, а той ще разпръсне своите. А ако аз ги съсредоточавам, докато той ги разделя, ще мога с всички сили да нападна малка част от неговите. По този начин ще получа числено превъзходство и като нанеса удар в предварително избраната точка, ще го поставя в безнадеждно положение.

Ту Му:

„... Понякога използвам леко въоръжени сили и бързи конници, за да нападна врага там, където не ме очаква; понякога силни стрелци с арбалети или лъкове, за да заема ключови позиции, да разбъркам левия или да прегазя десния му фланг, да не му давам мира по фронта и да го ударя изненадващо в гръб.

Посред бял ден го заблуждавам със знамена и флагове, през нощта го обърквам с биене на барабани. След това, треперейки от страх, той разделя силите си, за да се предпази.“

14. Врагът не трябва да знае къде възнамерявам да му дам бой. Защото ако не знае това, той трябва да се готви за бой на много места. А когато се готви за бой на много места, тези, с които ще трябва да се бия на всяко едно от тях, ще бъдат малко.

15. Защото ако укрепя фронта си, тилът му ще бъде слаб, а ако укрепя тила си, фронтът му ще отслабне. Ако укрепя левия си фланг, десният ще бъде уязвим, а ако укрепя десния, ще му останат малко сили на левия. А ако се готви за бой навсякъде, ще бъде слаб навсякъде.

Чан Ю:

„Той няма да разгадае откъде всъщност ще се появят колесниците ми или откъде ще излезе кавалерията ми, или накъде след тях ще се насочи пехотата ми и следователно ще разпръсне силите си, ще ги раздели и ще трябва да се пази от мен навсякъде. Следователно войските му ще бъдат разпръснати и слаби, а силата му раздвоена и угасваща в жилите му. И там, където реша да вляза в бой, мога да използвам голяма войска срещу изолираните му сили.“

16. Този, който има малко войска, трябва да се готви за бой с противника; този, който има много, предизвиква врага да се готви за бой срещу него.

17. Войските на този, който знае кога и къде ще се състои битката, могат да изминат и хиляда ли и да се срещнат на определеното място. Но ако не знае нито мястото, нито деня на битката, левият му фланг няма да може да помогне на десния и обратното; авангардът няма да може да помогне на тила и обратното. Толкова по-значимо е това, когато те са отдалечени на няколко десетки или дори само на няколко ли!

Ту Ю:

„Изкусните във воденето на война трябва да знаят къде и кога ще се състои битката. Те изчисляват пътищата и определят точната дата. разделят армията и се придвижват в отделни колони. Тези, които са най-отдалечени, тръгват първи, по-близо разположените тръгват по-късно. Така срещата на войските, изминали хиляди ли, става по едно и също време. По същия начин се събират хората на градския пазар.“

18. Макар и да знам, че войските на Юе са многобройни, какво значение има тяхното превъзходство за изхода от битката?

19. Затова казвам, че победата може да се изкове. Защото дори когато противникът е многоброен, мога да му попреча да влезе в бой.

Ча Лин:

„Макар врагът да е многоброен, ако не знае военното ми положение, винаги мога да го накарам спешно да се заеме със собствената си подготовка, така че да не успее да планира как да ме нападне.“

20. Следователно предугаждай плановете на врага и ще знаеш коя стратегия ще бъде успешна и коя не.

21. Не го оставяй на мира и разкривай начина му на придвижване.

22. Установи диспозицията му и така разкрий мястото на битката.

23. Проучи го и разбери къде силата му е голяма и къде не достига.

24. Решаващото ти предимство в разположението на войските е врагът да не може да установи подреждането им. Тогава и най-дълбоко проникналите шпиони не могат да го разкрият, нито най-мъдрите да приготвят плановете си срещу тях.

25. Съобразно с подреждането готвя плановете си за победата, но никой, освен щабът ми не разбира как. Макар всеки да може да види външните аспекти, никой не разбира начина, по който кова победата.

26. Следователно, когато спечеля победа, аз не повтарям тактиката си, а реагирам на обстоятелствата по безкрайно разнообразни начини.

27. Армията може да бъде оприличена на водата, защото както течащата вода избягва високите места и се устремява към ниското, така и армията избягва силните и удря слабите места.

28. Както водата оформя течението си в съответствие с терена, така армията постига победата си в съответствие със състоянието на врага.

29. Както водата няма постоянна форма, така и на война няма постоянни условия.

30. Който може да спечели победата, изменяйки тактиката си в съответствие със състоянието на врага, може да бъде наречен „божествен“.

31. От петте елемента никой не преобладава постоянно; от четирите сезона никой не трае вечно; някои дни са дълги, други — къси, а луната последователно расте и намалява.

МАНЕВРИРАНЕТО

Сун Дзъ рече:

1. Обикновено, когато се наложи да се използва армията, генералът първо получава нареждания от своя суверен. Той мобилизира народа и събира войските. Придава на армията хармонично единство и я разполага на лагер.

Ли Чуан.

„Генералът получава мандат от суверена си и в съответствие с напътствията на религиозния съвет как да се извоюва победа, почтително приема наказанията, предписани му от Небето.“

2. Няма нищо по-трудно от изкуството на маньовъра, рудното при него е да се направи заобиколният път пряк, а бедите да се превърнат в предимство.

3. Следователно придвижвай се по заобиколен път и отклонявай врага, като го съблазниш с примамки. Така може да тръгнеш след него, а да стигнеш преди него. Този, който може да го направи, разбира стратегията на преките и обходните пътища за постигане на целите си.

Цао Цао:

„... Създай илюзията, че си далеч. Може да тръгнеш след врага, а да пристигнеш преди него, защото знаеш как да преценяваш и пресмяташ разстоянията.“

Ту Му.

„Този, който иска да спечели предимство, поема по околен и отдалечен път и го прави пряк. Той превръща бедата си в предимство. Мамаи и прави номера на врага, за да стане муден и небрежен, а после бързо напредва.“

4. И предимството, и опасността са присъщи на маньовъра.

Цао Цао:

„Изкусният ще спечели от него, за неумелия той е опасен.“

5. Този, който хвърля цялата си армия, за да получи предимство, няма да го постигне.

6. Ако изостави лагера си, за да търси предимство, ще изгуби обоза си.

Ту Му:

„Ако той се движи с цялото си снаряжение, обозът ще се придвижва бавно и той няма да спечели предимство. Ако остави тежкото снаряжение след себе си и продължи с лековъоръжените сили, има опасност да пожертва снаряжението си.“

7. Следователно ако се оставят ризниците и се напредва бързо, без спиране и денем, и нощем с удвоена скорост за спечелване предимство от сто ли, командирите на трите армии ще бъдат пленени. Защото най-издръжливите войски ще стигнат първи, слабите ще изостанат и само една десета от армията ще пристигне в местоназначението.

Ту Му:

„... Обикновено армията минава 30 ли на ден, което е един преход. Във форсиран марш тя по крива двойно разстояние или два прехода. Армията може да измине сто ли само ако не спира нито денем, нито нощем. Ако маршът се осъществява с такава скорост, войските ще бъдат пленени... Когато Сун Дзъ казва, че ако се използва този метод, само една десета ще пристигнат, той има предвид, че когато няма избор и трябва да се преборите за изгодна позиция, избирате най-енергичния човек от десетте да тръгне пръв, а на останалите нареждате да го следват. Така че от десет хиляди души избирате хиляда, които ще стигнат до изгрев-слънце. (Останалите ще пристигат непрекъснато — някои късно сутринта, други по обяд, но

така никой няма да пристигне изтощен и отрядите ще се вливат като ручей в река, присъединявайки се към дошлите по-рано). Ехото от марша им ще ечи непрекъснато. Ако се борите за предимство, то трябва да бъде за критична точка от стратегическа важност. Тогава и един от хиляда ще бъде достатъчен да я отбранява, докато останалите пристигнат.“

8. При форсиран марш от 50 ли командирът на предната армия ще падне и само половината от армията ще пристигне в местоназначението. При форсиран марш от 30 ли ще пристигнат само 2/3 от войските.

9. Следователно всяка армия, която се лиши от тежко снаряжение, фураж, храна и запаси, ще бъде погубена.

Ли Чуан:

„... Защитата на металните стени не е толкова важна, колкото са зърното и храната.“

10. Тези, които не познават условията в планините и горите, в блатата и тресавищата, не могат да предвождат марша на армията.

11. Тези, които не използват местни водачи, не могат да се възползват от предимствата на терена.

Ту Му:

„В Куан Дзь се казва: «Командирът трябва предварително да проучи картите, за да види опасните места за колесниците и каруците и къде водата е прекалено дълбока за фургоните; проходите през планините със стратегическо значение, основните реки, местоположението на височините и хълмовете; къде

горите, тръстиките и папурът са в изобилие; да се запознае с разстоянията по пътищата; размерите на големите и малките градове; известните и изоставените градове и къде са градините с обилни плодове. Всичко това трябва да се знае, както и точното местоположение на границите. Тези реалности генералът трябва да пази в ума си; само тогава няма да пропусне да използва предимствата на терена».

Ли Цин рече:

„Трябва да изберем най-храбрите офицери и тези, които са най-интелигентни и енергични, и използвайки местни водачи, тайно (безшумно и прикривайки следите си) да пресечем планини и гори. Някога правим изкуствени животински крака, които поставяме на стъпалата на войниците; друг път на шапките им слагаме изкуствени птици и тайно търсим прикритие в буйната растителност. След това се ослушваме за далечни звуци и водим непрекъснато наблюдение. Трябва да бъдем съсредоточени, за да можем да се възползваме от възможностите. Наблюдаваме промяната в природните условия; търсим следи във водата, за да видим дали врагът не е пресякъл потока, и наблюдаваме раздвижването на дърветата, което свидетелства за приближаването му.“

Хо Йенси:

„... Ако получим нареждане за настъпление в непозната земя, където културното влияние не е стигнало и съобщенията са прекъснати, няма ли да ни бъде трудно, ако се хвърлим в нейните дефилета? Ако отида с една-единствена армия, а врагът ме очаква бдително. Защото положението на нападащия и на отбраняващия се различава съществено. Това е още по-вярно, когато врагът

си служи през цялото време с измама и използва множество похвати за заблуда! Ако нямаме планове, ще се хвърли и безразсъдно с главата надолу. Смело преодолявайки опасностите и навлизайки в опасни места, се изправяме пред риска да бъдем пленени или удавени. Напредвайки като пияни, може да бъдем въвлечени в неочаквана битка. Когато спираме да пренощуваме фалшиви тревоги ни държат в напрежение; ако напредваме неподготвени, дебнат ни от засада. Това е все едно да се хвърли армия от мечки и тигри в «полето на смъртта». А как да се справим с укрепленията на бунтовниците и да ги изгоним от лъжливите им леговища?

Следователно на вражеска земя планините, реките, височините, низините и хълмовете, които той може да защитава като стратегически точки; горите, тръстиките, потоците и буйните треви, в които той може да се скрие; разстоянията по пътища и пътеки, размерите на големите и малките градове, на селата, плодородието или неплодието на полята, дълбочината на напоителните съоръжения, големината на запасите от храни, големината на противостоящата армия, остротата на оръжията — всичко трябва да ни бъде напълно известно. Когато държим врага под око, той може лесно да бъде победен.“

12. Войната се основава на измамата. Придвижвай се, когато е изгодно, и променяй обстановката, като разделяш и концентрираш войските си.

13. Когато си на война, бъди бърз като вятъра; при бавен марш — величествен и спокоен; при нападение се нахвърли и погълни врага като огън; при отбрана — неподвижен и твърд като планина. Бъди непроницаем като облаците и се придвижвай като гръмотевица.

14. Когато плякосваш страната, разделяй войските си. Когато завоюваш територия, разделяй плячката си.

15. Първо прецени ситуацията и едва тогава действай.

16. Този, който владее изкуството на прекия и непрекия подход, ще победи. Това е изкуството на маневрирането.

17. Книгата за управлението на войските гласи: „Тъй като гласът не може да се чуе в битката, използват се барабани и гонгове. Тъй като подразделенията на войските не могат да се виждат добре по време на битката, използват се знамена и флагове.“

18. Гонгове и барабани, знамена и флагове се използват за съсредоточаване вниманието на войските. Когато войските се обединят по този начин, храбрите няма да настъпват сами, нито страхливите ще могат да отстъпят. Това е изкуството да се управляват маси от хора.

Ту Му:

„Военният закон гласи: «Тези, които не изпълняват заповедта да настъпят, и тези, които не изпълняват заповедта да отстъпят, се обезглавяват.»

Когато У Ци се сражавал срещу Цин, един офицер, който преди битката не можел да удържи ентузиазма си, се откъснал напред и се върнал с две отрязани глави. У Ци наредил да го обезглавят.

Армейският комисар го смъмрил и казал: «Това е надарен офицер, не трябва да го обезглавяваш.» У Ци отговорил: «Аз съм сигурен, че той е талантлив офицер, но не се подчинява.»

След което го обезглавил.“

19. При нощен бой използвайте много факли и барабани, през деня — много знамена и флагове, за да привлечете зрението и слуха на войските към заповедите си.

Ту Му:

„... Тъй както големите формирования включват малки, така и големите лагери се състоят от по-малки. Армиите от авангарда, тила, левия и десния фланг имат

свой собствен лагер. Те образуват пръстен около щаба на главнокомандващия, който се намира в средата. Всички лагери обграждат щаба. Ъглите са свързани заедно, така че лагерът прилича на съзвездието Пи Лей.

Разстоянието между лагерите не е по-голямо от сто крачки или по-малко от петдесет. Пътищата и пътеките се сливат, за да могат войските да маршируват. Укрепленията са едно срещу друго, така че да могат да се подкрепят със стрели и арбалети.

На всеки кръстопът е построено малко укрепление; върху него са складирани дървета; вътре има тайни тунели. Може да се изкачите по тях със стълба; на върха стои стража. Ако след здрачаване стражата чуе удари на барабан от четирите стрини на лагера, той подпалва сигналния огън. Така че ако врагът нападне през нощта, той може да влезе през вратите, но навсякъде ще срещне малки лагери, всеки от които енергично се отбранява, той няма да знае накъде да нападне — на изток, запад, север или на юг.

В лагера на главнокомандващия или в по-малките лагери, който първи разбере, че врагът е дошъл, го пуска да влезе; след това удря барабаните и всички лагери отговарят. Във всички малки укрепления се палят сигнални огънове, които осветяват лагера като ден. Тогава офицерите и войските затварят вратите на лагерите, заемат укрепленията и поглеждат противника. Мощни лъкове и арбалети стрелят във всички посоки...

Единственото, за което можем да се безпокоим, е, че врагът няма да атакува през нощта, защото тогава без съмнение ще го разбием.“

20. Армията може да загуби духа си, а командирът ѝ — храбростта си.

Хо Йенси:

„... У Ци рече: «Отговорността за милионната армия лежи върху един. Той държи спусъка на духа ѝ».“

Мей Яочен:

„... Ако армията загуби духа си, генералът ѝ също «пада духом».“

Чан Ю:

„Сърцето е това, с което генералът побеждава. Редът и объркването, храбростта и страхът са качества, които се командват от сърцето. Изкусният във военното дело първо обезсърчава врага си и след това го напада. Той го провокира, за да го обърка и го тормози, за да го изплаши. Така той деморализира врага си и го лишава от способност да планира действията си.“

21. Рано сутрин духът на войските е висок, през деня той спада, а привечер мислите се насочват към дома.

22. Следователно изкусните във воденето на война избягват врага, когато духът му е висок, и го нападат, когато той спадне и войниците му са обхванати от носталгия по домовете си. Това се нарича управление на духовния фактор.

23. Когато са в добър боен ред, те очакват объркан противник; когато са спокойни — възбуда у противника. Това се нарича управление на умствения фактор.

Ту Му:

„Когато войските са спокойни и твърди, не могат да ги победят обстоятелствата.“

Хо Йенси:

„За самотния генерал, който трябва умело да управлява милионна армия срещу враг, свиреп като тигър, предимствата и недостатъците се преплитат. Пред лицето на безбройни промени той трябва да запази мъдростта и гъвкавостта си; да вземе предвид всички възможности. Ако няма силен дух и съжденията му са объркани, как би могъл да реагира на обстоятелствата, без да изпадне в безизходица? Как да решава проблемите, без да се обърка? Когато неочаквано се сблъска със сериозни трудности, как да ги преодолее хладнокръвно? Как да контролира хиляди работи, без да сбърка?“

24. На бойното поле способните във воденето на война очакват враг, който идва отдалеч; отпочиналите — изтощения противник; добре нахранените войски — гладни врагове. Това се нарича управление на физическия фактор.

25. Те не влизат в бой с противник, който настъпва с гордо вдигнати знамена, нито пък онзи, чийто боен ред впечатлява. Това се нарича управление на фактора на променящите се обстоятелства.

26. Следователно изкуството да се управляват войски изисква да не нападаш противник, който е заел възвишения; да не го притискаш, когато гърбът му е опрян в хълм.

27. Не го преследвай, когато се преструва, че бяга.

28. Не нападай елитните му войски.

29. Не се поддавай на военните му примамки.

Мей Яочен:

„Рибата, която гълта стръвта, се улавя; войските, които се хванат на примамка, биват победени.“

Чан Ю:

„Трите стратегии“ гласят: „Ако сложиш съблазнителна примамка, със сигурност ще хванеш риба.“

30. Не се опитвай да спреш враг, който се връща у дома.

31. На обкръжения враг остави пътечка за бягство.

Ту Му:

„Покажи му, че има път към спасението, и така създай у него убеждението, че смъртта не е единственият му изход. След това му нанесете удар.“

Хо Йенси:

„Когато Цао Цао обкръжил Ху Куан, той издал заповед: «Когато завзема града, защитниците му ще бъдат погребани.» Месеци наред градът не се предавал. Тогава Цао Джен казал: «Когато обкръжиш един враг, е важно да покажеш на обсадените, че има начин да оцелеят. Поради това, което им казахте, господарю, те трябва да се бият до смърт и всеки ще го направи, за да отърве кожата. Градът е силен и има достатъчни запаси от храни. Ако ги нападнем, много офицери и войници ще загинат. Ако продължаваме така, ще загубим много време. Да лагеруваме под стените на силен град и да нападаме бунтовници, решени да се

бият до смърт, не е добър план!» Цао Цао последвал този съвет и градът се предал.“

32. Не притискайте противник, който е в безизходно положение.

Ту Ю:

„Принц Фу Чай рече: «Дивите животни, когато са в отчаяно положение, се бият отчаяно. Колко по-вярно е това за хората! Ако знаят, че нямат избор, те ще се бият до смърт.»

През управлението на император Суан от Хан, Чао Чункуо потушавал бунт на племето Чан. Хората от Чан видели голямата му армия, захвърлили тежкото си снаряжение и тръгнали да прекосяват Жълтата река. Пътят минавал през тесни дефилета и Чункуо се придвижвал през тях спокойно и бавно...

Някой рекъл: «Ние търсим голямо предимство, а вървим бавно».

Чункуо отговорил: «Те са отчаяни. Не мога да ги притискам. Ако вървя бавно, те ще вървят дори без да се оглеждат. Ако ги притисна, те ще се обърнат срещу нас и ще се бият до смърт.»

Всички генерали рекли: «Чудесно».“

33. Така трябва да се ръководят войските.

ДЕВЕТТЕ ПРОМЕНЛИВИ ФАКТОРА

Сун Дзъ рече:

1. Обикновено правилата за водене на война изискват пълководецът да получи нареждане от суверена да събере армията и да съсредоточи силите си.
2. Не трябва да се лагерува в низини.
3. На големи кръстопътища обединявай силите си със съюзниците си.
4. Не се задържай в пустинни райони.
5. В обкръжен район проявявай съобразителност.
6. В „полето на смъртта“ се сражавай.
7. Има пътища, по които не трябва да се върви; има войски, които не бива да се нападат; има градове, които не бива да се щурмуват; има територии, които не бива да се оспорват.

Ван Си:

„По мое мнение войски, разположени като примамка, елитни и вражески войски, разположени в добър боен ред, не бива да се нападат.“

Ту Му:

„Вероятно това се отнася за враг в стратегическа позиция зад високи стени и дълбоки ровове с изобилни запаси от зърно и храна, чиято задача е да задържи армията ми. Ако нападна града, и да го превзема, няма да получа решаващо предимство; ако не успея да го превзема, това със сигурност ще отслаби мощта на армията ми. Затова не бива да го нападам.“

8. Има случаи, в които нарежданията на суверена не бива да се изпълняват.

Цао Цао:

„Когато е целесъобразно, генералът не бива да бъде ограничаван в действията си от нарежданията на суверена.“

Ту Му:

„Във Вей Ляо Дзъ се казва: «Оръжията предвещават зло; битката противоречи на добродетелта; генералът е министър на смъртта, който не е отговорен пред небесата над него или пред земята под него, пред врага на фронта или пред суверена в тила».“

Чан Ю:

„Кралят Фу Чай рече: «Когато виждаш правилния път, действай; не чакай заповеди».“

9. Генералът, който владее напълно предимствата на деветте променливи фактора, знае как да ръководи войските.

Ча Лин:

„Генералът трябва да разчита на способността си да контролира положението в своя полза, както изискват обстоятелствата. Той не е обвързан от установени процедури.“

10. Генералът, който не разбира предимствата на деветте променливи фактора, няма да може да използва терена в своя полза, дори и да го познава.

Ча Лин:

„... Генералът цени и се възползва от подходящите промени в обстоятелствата.“

11. При управлението на военни операции този, който не разбира тактиката, произтичаща от деветте променящи се ситуации, няма да може да използва ефикасно войските си, дори и да познава „петте предимства“.

(На езика на древните китайци числото „девет“ е предел на движението на числата, израз на вечни промени, на постоянен преход от едно състояние в друго. В разбирането на Сун Дзъ „деветте

променливи ситуации“ означават безкрайни промени, които пълководецът трябва да отчита. Числото „пет“ има важно място в представите на древните китайци: природата се състои от пет елемента, спектърът — от пет цвята, музикалната гама — от пет тона и т.н. В този смисъл „петте променливи“ се употребява като множество предимства, от които всеки пълководец трябва да се възползва. — Бел. ред.)

Ча Лин:

„... Петте променливи са следните:

Път, макар и най-късият, не трябва да се използва, ако е опасен и има вероятност от засада.

Армията, която може да бъде нападната, не бива да се напада, ако е в безизходно положение и е възможно врагът да се бие до смърт.

Град, макар да е изолиран и уязвим, не бива да се напада, ако има вероятност да е добре запасен с провизии, да се отбранява от обучени войски под командването на мъдър генерал, помощниците му да са лоялни и плановете им — неразгадаеми.

Територия, макар и да може да се оспори, не бива да се напада, ако след спечелването ѝ ще бъде трудно да се защитава или няма да има никакви предимства от завоюването ѝ, но може да се очаква контраатака и да се понесат жертви.

Нарежданията на владетеля, макар че трябва да се изпълняват, не бива да се следват, ако генералът види, че в тях се съдържа опасност от вредна намеса във военните работи от столицата.

На тези пет непредвидени случая трябва да се реагира веднага щом възникнат и според обстоятелствата, тъй като не могат да бъдат уредени предварително.“

12. По тази причина в своите размишления мъдрият генерал трябва да вземе предвид и благоприятните, и неблагоприятните фактори.

Цао Цао:

„Той разглежда опасностите, които се крият в предимствата, и предимствата, които се крият в опасностите.“

13. Вземайки предвид благоприятните фактори, той прави плана си постижим; вземайки предвид неблагоприятните, той решава как да преодолее трудностите.

Ту Му:

„... Ако желая да получа предимство над врага, трябва да видя не само в какво се състои самото предимство, но най-напред да предвидя как врагът може да ми навреди, ако го постигна.“

Хо Йенси: „Предимството и неблагоприятният резултат се възпроизвеждат взаимно. Просветените размишляват върху тях.“

14. Този, който може да спласи съседите си, го прави, като им нанася вреди.

Ча Лин:

„Плановете и проектите да се нанесе вреда на противника не се ограничават само с един метод. Понякога трябва да се подмамят неговите умни и способни хора, за да остане без съветници. Или пък може да се пратят предатели в страната му, които да разбият нейната администрация. Друг път трябва да се използва коварна измама, да се отстранят министрите и да се откъснат от владетеля си. Или да се изпратят изкусни занаятчии, които да съблазнят народа му да изхарчи богатствата си. Или развратни музиканти и танцьори, които да променят обичаите му. Или прекрасни жени, които да го омаят.“

15. Той ги изтощава, като непрекъснато ги държи нащрек и ги кара да се бият помежду си, като им предлага мними изгоди.

16. Военната доктрина изисква да разчиташ не на това, че противникът няма да дойде, а на готовността си да го посрещнеш; не на това, че няма да те нападне, а на своята непобедимост и готовност да го победиш.

Хо Йенси:

„... «Стратегията на У» гласи: Когато светът е в мир, благородникът държи меча до коляното си.“

17. Има пет черти на характера, които са опасни за генерала:

18. Ако е безразсъден, може да бъде убит;

Ту Му:

„Генерал, който е глупав и храбър, е бедствие за войските си. У Ци рече: «Когато хората говорят за генерала, те винаги говорят за храбростта му. А храбростта

е само едно от качествата му. Един храбър генерал със сигурност безразсъдно ще влезе в бой и ако постъпи така, той няма да може да прецени кое му дава предимство».

19. Ако е страхлив, може да бъде пленен;

Хо Йенси:

„Този, който поставя живота си над всичко, ще бъде обзет от колебания. Колебанията у генерала са голяма беда.“

20. Ако е избухлив, може да го излъжат и да стане за смях;

Ту Ю:

„Импулсивният човек лесно се гневи, което може да го погуби. Този, който лесно се разярява, е избухлив, твърдоглав и припрян. Той не взема под внимание трудностите.“

Ван Си:

„Това, което е най-съществено за характера на генерала, е неговата уравновесеност.“

21. Ако има прекалено ранимо чувство за чест, може да бъде злепоставен;

Мей Яочен:

„Този, който прекалено пази репутацията си, не обръща внимание на нищо друго.“

22. Ако е милостив, може да бъде измъчван.

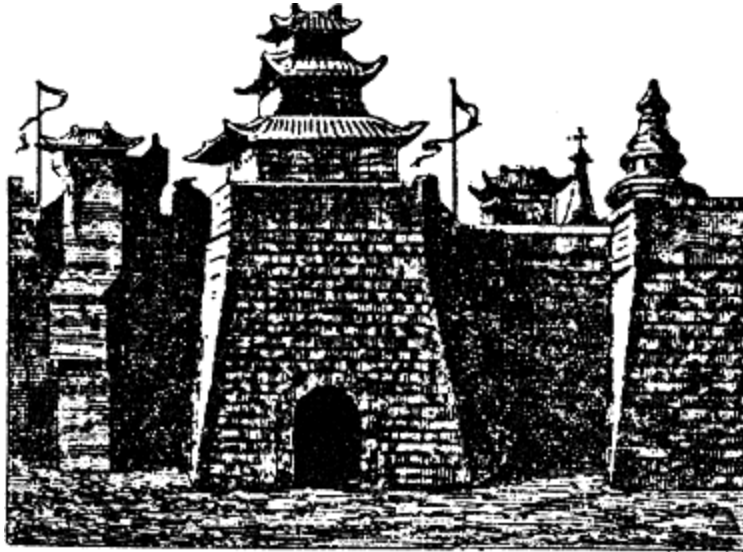
Ту Му:

„Този, който е човечен и милостив и се бои само от жертвите, не може да се лиши от временно предимство заради дългосрочна придобивка и да се лиши от едно, за да спечели друго.“

23. Тези пет черти на характера са сериозни недостатъци за всеки генерал, а по време на война се превръщат в нещастие.

24. Разгромът на армията и смъртта на генерала са неизбежен резултат от тези недостатъци. Те заслужават дълбок размисъл.

НАСТЪПЛЕНИЕТО

Сун Дзь рече:

1. Когато заемаш позиция и си срещнал врага, след като си прекосил планина, дръж се по-близо до долините. Разположи лагера си на възвишения откъм слънчевата им страна.

2. Бий се, когато слизаш; не атакувай, когато се изкачваш по височини.

3. Толкова за заемането на позиция в планините.

4. След като прекосиш река, се разположи на известно разстояние от нея.

5. Не пресрещай настъпващия враг на брега, когато той прекосява реката. Ще получиш предимство, ако оставиш половината от силите му да преминат и след това го нападнеш.

Хо Йенси:

„През пълноводния пролетен период владетелят на Сун повел войските си към Хун, за да нападне армията на

Чу. Армията на Сун била построена в боен ред, преди войските на Чу да са завършили форсирането на реката. Военният министър на Сун казал: «Врагът е многоброен, ние сме малцина. Моля за разрешение да го нападна, преди всичките му войски да са преминали реката.» Владетелят отговорил: «Не бива.»

Когато армията на Чу преминала реката, но още не била построена в боен ред, министърът отново поискал разрешение да нападне и владетелят отговорил: «Още не. Когато построят армията си, ще ги нападнем.»

Армията на Сун била разбита, владетелят ранен в бедрото, а офицерите от авангарда — избити.“

6. Ако искаш да влезеш в бой, не срещай врага близо до водата. Заеми позиция на възвишение от слънчевата му страна. Не се движи нагоре по течението, ако очакваш да го срещнеш.

7. Това се отнася до заемането на позиция близо до река.

8. Пресичай бързо тресавища и мочурища, без излишно да се бавиш там. Ако се сблъскаш с врага в средата на мочурище, заеми позиция близо до трева и вода с дървета в тила си.

9. Толкова за заемането на позиции в тресавища.

10. В равнинна местност заеми позиция, която да улесни действията ти — с височини откъм тила и десния фланг; бойното поле да е отпред, а тилът ти — осигурен.

11. Така се заема позиция в равнина.

12. В общи линии това са начините, които дават предимство при настаняване на лагер в подобни ситуации. Възползвайки се от тях, Жълтият император победи четирима владетели.

(В китайската история Хуан-ди — Жълтият император, се смята за първия обединител на Китай. — Бел. прев.)

13. Армията предпочита високите места и избягва ниските; радва се на слънчевата светлина и не харесва сянката. Така, грижейки се за здравето на войниците, ще заемеш изгодна позиция. Армия, която не страда от болести, несъмнено ще победи.

14. Когато си близо до възвишения и хълмове, заеми позиция от слънчевата им страна и разположи там десния фланг и тила си.

15. Тези методи дават предимство на армията, като се използват даденостите на местността.

16. Щом видиш бурни потоци, „небесни кладенци“, „небесни затвори“, „небесни примки“, „небесни клопки“ и „небесни пролуки“, бързо се отдалечи от тях.

Цао Цао:

„Бушуващите води в дълбоки планински низини са «бурните потоци». Мястото, заобиколено от отвесни скали с низина в средата, се нарича «небесен кладенец». Когато минаваш през планински дефилета, които приличат на покрита клетка или пещера, това е «небесен затвор». Теснините, където войските могат да се окажат в капан и откъснати от своите, се наричат «небесни примки». Където земята е хлътнала, това е «небесна клопка». Там, където планинските проходи са тесни и пътят преминава през низина, има «небесна пролука».“

17. Стой на разстояние от всички тях и примами врага да приближи. Застани срещу тях, а него накарай да застане с гръб към тях.

18. Когато по фланговете на армията има опасни дефилета или езера, обрасли с тръстики и папур, или покрити с гори и лиани планини, претърси ги внимателно, защото там се правят засади и се крият шпиони.

19. Когато врагът се спотайва наблизко, той изчаква благоприятен момент да нападне. Когато отдалеч те предизвиква на бой, той иска да те подмами да приемеш бой там, където е заел благоприятна позиция.

20. Когато видиш, че дърветата се движат, врагът се приближава.

21. Когато срещаш много препятствия в горската растителност, те имат за цел да те заблудят и отклонят от пътя ти.

22. Когато птици излитат в небето, това значи, че врагът те дебне в засада; когато дивите животни се подплашат и побягнат, той иска да те нападне неподготвен.

23. Щом видиш да се издига прах на стълбове високо в небето, значи идват колесници. Когато прахът се стели ниско и нашироко, приближава се пехота.

Ту Му:

„Когато колесниците и кавалерията се движат бързо, те излизат една след друга като уловени на въдица риби и затова прахолякът се издига нависоко на стройни колони.“

Чан Ю:

„... Когато армията е в поход, трябва да се изпратят напред съгледвачи, които да разузнаят.

Ако видят прахоляка, които вдига врагът, трябва веднага да докладват това на своя генерал.“

24. Когато прахолякът се вдига на всички страни, врагът влечи дърва за подпалване; когато се появяват и изчезват многобройни малки ивици прах, той разполага армията си на лагер.

25. Когато пратениците на врага говорят смирено, но той усилено се готви за бой, очаквай нападение.

Чан Ю:

„Когато Тиен Тан отбранявал Ци Мо, генерал Ци Чъ от Йен го обкръжил. Тиен Тан лично грабнал лопатата и копал укрепления заедно с войските си. Изпратил жените и наложничките си във войнишките редици и разпределил личната си дажба между офицерите си. Изпратил най-красивите жени на градските стени да молят врага за

милост. Генералът от Йен бил много доволен. Тиен Тан събрал 24 хиляди унции злато и накарал богатите граждани да пратят писмо на генерала от Йен, в което пишело: «Градът ще се предаде незабавно. Единственото ни желание е да не хвърлиш жените и любовниците ни в затвора.» Армията на Йен ликувала и ставала все по-нехайна към задълженията си и тогава Тиен Тан извел войските си от града и ѝ нанесъл съкрушително поражение.“

26. Когато езикът му е дързък и иска да създаде илюзия, че настъпва, врагът ще се оттегли.

27. Когато пратениците му говорят, сякаш се извиняват, той се надява на отдих.

28. Когато без предварителна договореност иска примирие, врагът крои нещо.

Чен Хао:

„... Ако някой неочаквано иска примирие, то без съмнение положението в страната му взема застрашителен обрат, той е притеснен и крои план, който да му даде отсрочка. Или знае, че положението ми е уязвимо, и иска да успокои подозренията ми с молба за примирие. След което веднага ще се възползва от моята неподготвеност.“

29. Когато леките му колесници излязат напред, а войските му заемат позиции по фланговете им, врагът се готви за битка.

Чан Ю:

„При бойния ред «рибени люспи» колесниците са отпред, пехотата — по фланговете и зад тях.“

30. Когато войските му се придвижват бързо начело с бойните си колесници, значи очаква подкрепления.

31. Когато едната половина от войската му напредва, а другата отстъпва, той иска да те подмами и плени.

32. Когато воините му се подпират на оръжията си, те са гладни.

33. Когато носачите на вода пият, преди да я занесат в лагера, войските му страдат от жажда.

34. Когато врагът може да спечели предимство, но не го прави, той е изморен.

35. Когато птици се събират на ята в лагера му, той го е напуснал.

Чен Хао:

„Сун Дзъ ни показва как да различим истинското и фалшивото у врага.“

36. Когато през нощта в лагера на врага се вдига шум, него го е страх.

Ту Му:

„Войските му са изплашени и несигурни. Те буйстват, за да се успокоят.“

31. Когато войските му са объркани, генералът е загубил авторитета си.

Чен Хао:

„Когато генералът не издава строги заповеди и държането му не внушава уважение, той внася смут сред офицерите.“

38. Когато знамената и флагите на врага се движат непрекъснато, той е объркан.

Ту Му:

„Владетелят Джуан от Лю разбил Ци край Чан Шъ, Цао Куей поискал разрешение да го преследва. Владетелят го попитал защо. Той отговорил: «Виждам, че коловозите от колелата на колесниците им са оплетени и че знамената и флагите им са наведени. Затова искам да ги преследвам».“

39. Ако офицерите станат избухливи, те бързо се изтощават.

Чен Хао:

„Когато генералът преследва ненужни цели, всички се изморяват.“

Чан Ю:

„Когато управлението на войските и заповедите са несъвместими, духът е нисък, а офицерите излизат извън себе си от яд.“

40. Когато врагът храни конете си с просо, хората си — с месо, а войските му нито окачват казаните си за готвене, нито се връщат в укрытията си, той е отчаян.

Ван Си:

„Врагът храни конете си с просо и хората си с месо, за да увеличи силата и издръжливостта им. Ако армията няма съдове за готвене, тя няма да яде отново. Ако войските не се прибират в укрытията си, те не мислят да се връщат вкъщи и очакват решителна битка.“

41. Когато войските постоянно се събират на малки групи и си шепнат, генералът е изгубил доверието на армията.

42. Прекалено честите награди показват, че генералът е изчерпал възможностите си; прекалено честите наказания — че е в дълбоко затруднение.

43. Ако офицерите отначало се държат жестоко с хората си, а после се боят от тях, върхът на недисциплинираността в армията е достигнат.

44. Когато вражеските войски имат висок дух и стоят в боен ред дълго време срещу вас, без да влязат в бой и без да се оттеглят, трябва внимателно да оцените положението.

45. На война численото превъзходство само по себе си не е предимство и не бива да се стремите към него на всяка цена. Не настъпвайте, ако разчитате само на военната си мощ.

46. Достатъчно е правилно да прецениш положението на врага и като умело съсредоточаваш силите си, да го победиш. Това е всичко. Този, който не разсъждава и подценява противника си, несъмнено ще бъде пленен от него.

47. Ако накажеш войските си, преди да си спечелил верността им, няма да ти се подчиняват. Ако не ти се подчиняват, трудно ще

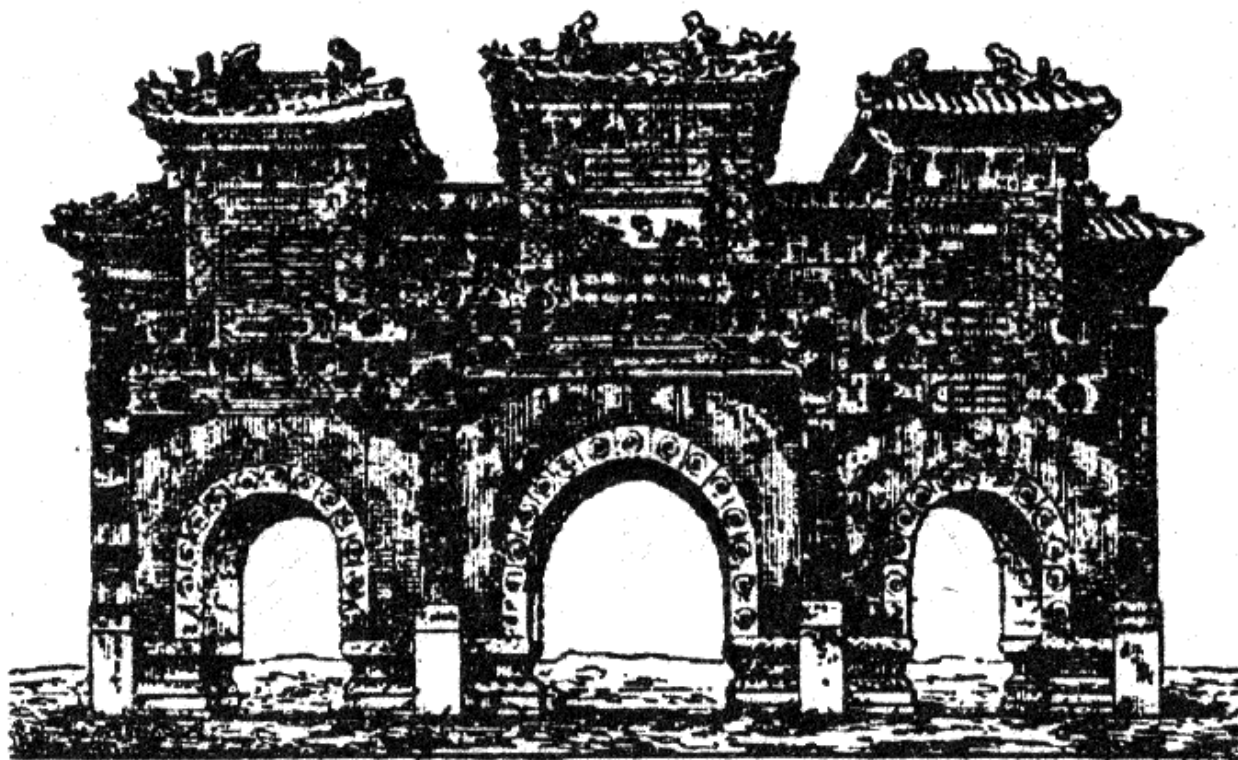
можеш да ги управляваш. Но дори ако са ти верни, но не използваш наказания, няма да можеш да ги управляваш.

48. Така че командвай ги компетентно и с такт, вдъхновявай ги за прояви на военна доблест и победата ти ще е сигурна.

49. Ако заповедите ти съответстват на променящата се обстановка и на принципите на военното дело, войските ще ти се подчиняват. Ако заповедите ти са несъвместими с тях, няма да ти се подчиняват.

50. Когато заповедите ти внушават уважение и се изпълняват, между командира и войските му са изградени отношения на взаимно доверие.

МЕСТНОСТТА

Сун Дзъ рече:

1. По своята природа местността може да бъде достъпна, измамна, пресечена, долинна, планинска и отдалечена.

2. Местност, която и ти, и врагът можете да преминете с еднаква лекота, се нарича достъпна (местност с удобни пътища, които се пресичат).

Който пръв заеме височините в такава местност откъм слънчевата им страна и осигури пътищата си за снабдяване, ще има предимство в боя.

3. Местност, от която лесно можем да излезем, но в която трудно можем да се върнем, се нарича измамна. Ако нападнеш неподготвен враг в такава местност, ще го победиш. Ако врагът е подготвен и ти

влезеш в бой, но не го победиш, трудно ще се върнеш на старите позиции. Това не е изгодно за теб.

4. Местност, която е еднакво неблагоприятна и за врага, и за теб, се нарича пресечена. Природата ѝ е такава, че макар врагът да ми предлага предимство, аз не се поддавам на примамките му и карам да ме последва. Когато половината от войската му направи това, мога да го нападам с предимство.

Чан Ю:

„... «Военното изкуство» на Ли Цин гласи: «На терен, който не дава предимство на никоя страна, трябва да подмамиш противника, като симулираш оттегляне, да изчакаш половината му войска да излезе от нея и да го нападнеш изпреварващо».“

5. Ако пръв заема долинна местност в някое дефиле, трябва да блокирам проходите и да изчакам врага. Ако врагът пръв заеме такава местност и блокира проходите, не трябва да го следвам; но ако не ги е блокирал напълно, мога да го последвам.

6. В планинска местност трябва да заема позиция на слънчеви височини и да изчакам врага. Ако той пръв заеме такава позиция, подмамвам го, като се оттеглям, но не го следвам.

Чан Ю:

„Трябва първи да заемем позиция в долинна местност, но още по-важно е да направим това в трудните и опасни места. Как може такъв терен да се отстъпи на врага?...“

7. Когато се намирам в отдалечена от противника местност и силите ни са еднакви, трудно е да вляза в бой и няма да спечеля предимство, ако го нападам в избраната от него позиция.

8. Това са правилата за поведението ни в шестте различни вида местност. Основно задължение на генерала е да ги проучи с най-голямо внимание.

Мей Яочен:

„Природата на местността е основен фактор, който помага на армията да спечели победа.“

9. Когато войските отстъпват в бяг, не се подчиняват, попадат в плен, обхванати са от смут или биват разбити — това е грешка на генерала. Никоя от тези беди не може да се припише на природни сили.

10. При равни други условия, ако войска нападне десет пъти по-големи сили от нея, ще отстъпи в бягство.

Ту Му:

„Когато един трябва да нападне десет, първо трябва да сравним мъдростта и стратегията на противостоящите генерали, да преценим храбростта и страхливостта на войските, благоприятни ли са природните условия и местността, дали войските са добре нахранени, или са гладни, изтощени или отпочинали.“

11. Когато войските са силни, а офицерите слаби, армията няма да им се подчинява.

Ту Му:

„Тук става дума за подофицери, които са буйни и надменни, и за генерали и командири, които са боязливи и

слаби.

При сегашната династия в началото на управлението на Чан Цин назначили Тиен Пу за пълководец на войските във Вей и му наредили да нападне Ван Тинджоу. Пу бил израсъл във Вей, хората там го презирали и всеки ден десетки хиляди души го правели за смях в лагера му. Пу не можел да ги обуздае. Той останал на позицията си няколко месеца и когато решил да влезе в бой, офицерите и войниците му се разбягали във всички посоки. Пу си прерязал гърлото.“

12. Когато офицерите са храбри, а войниците — лошо подготвени, армията е в опасност.

13. Когато старшите офицери са недоволни и не се подчиняват на заповедите на командира си и при среща с противника безразсъдно влизат в бой, без да са получили заповед, армията загива.

Цао Цао:

„Старши офицери“ са непосредствените подчинени на генерала. Ако... в пристъп на гняв те нападнат врага, без предварително да преценят силата на двете страни, армията несъмнено е пред гибел.

14. Когато генералът е морално слаб и не е взискателен към подчинените си, когато в ръководството му и в заповедите му няма яснота, когато няма постоянни изисквания, от които да се ръководят офицерите и войниците, и когато в подразделенията няма дисциплина, в армията цари безпорядък.

Чан Ю:

„Това е хаос по вина на командира.“

15. Когато командирът е неспособен правилно да оцени противника си и използва малки сили, за да нападне големи, или слаби войски, за да атакува силни, или когато не успее да осигури ударни сили за предната си линия, следва разгром.

Цао Цао:

„При тези условия той командва войски, които ще се разбягат при първа опасност.“

Хо Йенси:

„... По времето на Хан неговите «Храбреци от трите реки» били необичайно талантиливи в бой с мечове. В У наричали елитните ударни части «Преодоляващи трудностите»; в Ци — «Покорители на съдбата»; в Тан — «Победители». Това са различните наименования на ударните сили; няма нищо по-важно от използването им във военната тактика.

Обикновено, когато всички войски са събрани заедно, генералът избира от всяка част най-храбрите и с най-висок дух офицери, които се отличават с бързина и сила и чиито войнски постижения са над средните. Те се групират в специален корпус, като от десет човека се избира само един, от десет хиляди — само хиляда.“

Чан Ю:

„... Използването на елитни части като острие на авангарда е от основно значение за всяка битка. Първо,

защото засилват собствената ни решимост; второ, те притъпяват острието на противниковите сили.“

16. Когато някое от тези шест условия вземе връх, армията я очаква разгром. Ето защо отговорността на генерала изисква да ги прецени внимателно.

17. Особеностите на местността оказват голяма помощ на войските в битката. Следователно умението да се прецени положението на врага, да се пресметнат разстоянията, да се определи степента на трудност на терена и по този начин да се осигури победата са добродетели на изкусния генерал.

Който знае това и го приложи, непременно ще спечели; който води бой, без да се съобразява с тях, непременно ще загуби.

18. Ако създамата се обстановка обещава победа, но владетелят е наредил да не се влиза в бой, генералът може да реши да се бие. Ако ситуацията е такава, че не може да спечели, но владетелят е наредил да се влезе в бой, не е необходимо генералът да се подчинява.

19. Следователно генералът, който в настъпление не търси слава за себе си, а при отстъпление не се страхува от позор, но чиято единствена цел е да защити народа си и интересите на своя владетел, е скъпоценният камък на държавата.

Ли Чуан:

„... Такъв генерал няма лични интереси.“

Ту Му:

„... Трудно е да намериш такива.“

20. Понеже такъв генерал гледа на войниците си като на деца, те ще тръгнат с него и накрай света. Той се отнася с тях като с любими синове и те са готови да умрат за него.

Ли Чуан:

„Ако генералът цени хората си по този начин, ще придобие върховна сила. Така например, когато владетелят на Чу кажел само една дума, войниците му се чувствали като облечени в топли копринени дрехи.“

Ту Му:

„По времето на воюващите държави, когато У Ци бил генерал, той ядял същата храна и се обличал със същите дрехи, както и последният редник от войската му. На леглото му нямало дюшек; по време на поход не се качвал на коня си; сам носел резервния си порцион храна. Споделял винаги умората и тежкия труд на войниците си.“

Чан Ю:

„... Затова Военният кодекс гласи: «Генералът трябва да споделя всички тежести на войнишкия живот. В лятна жегата той не отваря чадъра си, нито пък облича дебели дрехи в зимния студ. На опасните места слиза от коня и ходи. Чака да се изкопаят кладенци за армията и чак тогава пие вода; да се сготви храната за армията и тогава яде; да се издигнат укрепленията за армията, преди да се укрие сам».“

21. Ако генералът глези войските си, но не може да ги използва; ако ги обича, но не може да ги накара да изпълняват командите му; ако сред тях цари безредие и той не може да ги контролира, те могат да се сравнят с разглезени деца и са безполезни.

Чан Ю:

„... Ако си прекалено благ, войските заприличват на своенравни деца и не могат да се използват по предназначение. Затова Цао Цао си отрязал косите и по този начин се наказал сам... Добрите командири ги обичат и в същото време се страхуват от тях. Това е всичко.

(Цао Цао издал заповед да се пазят нивите, но по невнимание изпуснал коня си в една от тях. Той наредил веднага да го обезглавят, но офицерите му го разубедили със сълзи на очи и тогава той се самонаказал по този символичен начин, за да покаже, че пълководецът е също подвластен на военния закон и дисциплината.)“

22. Ако знам, че войските ми могат да нападнат противника, но не знам, че той е неуязвим за нападение, шансовете ми за победа намаляват наполовина.

23. Ако знам, че врагът е уязвим за нападение, но не знам, че войските ми са неспособни да го атакуват, шансовете ми за победа намаляват наполовина.

24. Ако знам, че врагът може да бъде нападнат и че войските ми са способни на това, но не разбирам, че не бива да го правя поради особеностите на местността, шансовете ми за победа намаляват наполовина.

25. Следователно, когато посветените в изкуството да побеждават воюват, те не правят грешки; в техните действия изобретателността е безгранична.

26. Затова казвам: „Опознай врага, опознай себе си и победата никога няма да ти се изплъзне. Опознай местността и природните условия и тогава победата ти ще бъде пълна.“

СРАЖЕНИЕТО

Сун Дзъ рече:

1. Що се отнася до управлението на войски, местността може да бъде разсейваща, погранична, ключова, открита, на кръстопът, сериозна, труднопроходима, лесна за обкръжаване и смъртоносна.
2. Когато феодален владетел се бие на собствена територия, той е в разсейваща местност.

Цао Цао:

„Офицерите и войниците жадуват да се върнат при близките си вкъщи.

(По тази причина Сун Дзъ дава на собствената територия своеобразното определение «разсейваща» или отвличаща вниманието на офицерите и войниците от военните дела.)“

3. Когато едва навлезе във вражеска територия, той е в погранична местност.

(В някои преводи я наричат „лесна“, тъй като връщането назад е възможно и войските все още мислят за връщане. — Бел. ред.)

4. Местността, която предлага еднакви предимства за врага или за мен, е ключова.

(В някои преводи — „спорна“. — Бел. ред.)

5. Местността, която е еднакво достъпна за врага и за мен, е открита.

Ту Му:

„Това е равна и широка местност, достатъчно голяма за битка и за издигане на противостоящи едно на друго укрепления, местност, в която винаги можеш да дойдеш и да си отидеш.“

6. Когато една държава е заобиколена от три други държави, нейната територия е на кръстопът. Който пръв я завладее, ще получи подкрепата на цялата Поднебесна империя.

(Китайската империя е била наричана „Поднебесна“, или „Всичко, което съществува под небето“. — Бел. ред.)

7. Когато армията навлезе дълбоко във вражеска територия, оставяйки зад себе си много укрепени градове, тя е в сериозна местност.

Цао Цао:

„Това е местност, от която е трудно да се върнем.“

8. Когато армията прекосява планини, гори, стръмнини или напредва през дефилета, блата, тресавища и въобще по труднодостъпни пътища, тя е в труднопроходима местност.

9. Местност, до която достъпът е труден, а излизането от нея — мъчително, и където малки вражески сили могат да нападнат големите ми сили, се нарича лесна за обкръжаване.

Ту Му:

„... Там лесно се правят засади и всеки може да бъде напълно разбит.“

10. Местност, в която армията може да оцелее само ако се бие с храбростта на отчаянието, се нарича смъртоносна.

Ли Чуан:

„Блокиран от планини отпред и от реки в тила, с привършващи запаси. В такова положение, за да оцелееш, трябва веднага да влезеш в бой и всяко забавяне крие опасност.“

11. Следователно не се сражавай в разсейваща местност; не спирай в погранични земи.

12. Не нападай враг, който е заел ключова местност; в открита местност не допускай формиранията ти да бъдат разделени.

13. В местност, която е на кръстопът, се съюзявай със съседните страни; в сериозна местност — попълни запасите си от продоволствие.

14. В труднопроходима местност настъпвай; в лесна за обкръжаване — разсъждавай; в смъртоносна местност се сражавай.

15. В разсейваща местност укрепвай духа и решимостта на армията.

16. В погранична местност дръж формиранията си в пряка връзка едно с друго.

Мей Яочен:

„В поход само няколкото единици поддържат връзка; при спиране лагерите и укрепените постове са свързани в едно цяло.“

17. В ключова местност ускори придвижването на тиловите си части.

Чен Хао:

„Значението на горното правило е... че врагът, разчитайки на числеността си, идва да оспори тази местност, а аз трябва да използвам всичките си сили, за да го победя.“

Чан Ю:

„... Това значи «Да тръгнеш след врага и да пристигнеш преди него».“

18. В открита местност отдели особено внимание на отбраната си.

19. В пресечена от големи пътища местност укрепвай съюзите си.

Чан Ю:

„Потенциалните си съюзници възнаграждавай със скъпоценности и коприни и ги обвързвай с тържествени договори. Строго спазвай тези договори и тогава може винаги да разчиташ на помощта на съюзниците си.“

20. В сериозна местност осигури постоянен приток на провизии.

21. В труднодостъпна местност упорито се придвижвай напред.

22. В местност, лесна за обкръжаване, блокирай пунктовете за влизане и излизане.

Ту Му:

„Според военната доктрина обкръжаващият трябва да остави пролука на обкръжените сили, за да им покаже, че има изход и че не трябва да се бият до смърт. После, възползвайки се от това, нанасяш удар. Ако си обкръжен и врагът открие път, за да подмами войските ти, затвори този изход, за да накараш офицерите и войниците си да се бият до смърт.

(Според една легенда от края на управлението на династията Уй, Шен У изпаднал в такова положение и блокирал единствения изход за бягство на войските, задръствайки го с животни на обоза на армията. Войските му се сражавали отчаяно и победили армия от двеста хиляди души.)“

23. В смъртоносна местност покажи, че няма шанс за оцеляване. В природата на войниците е да се съпротивляват, когато са обкръжени; да се бият до смърт, когато нямат изход, и безусловно да изпълняват командите, когато са отчаяни...

24. Тактическите варианти, подходящи на деветте вида местност, предимствата на различните позиции за разположение на

войските и различните страни на човешката природа са въпроси, които генералът трябва да вземе предвид при всяко едно свое решение.

25. В древността изкусните във воденето на война не допусkali предната линия на врага да взаимодейства с тила му; големите и малките му части да си съдействат; силните войски да подкрепят слабите и командири и подчинени да си помагат един на друг.

26. Когато вражеските сили били разпокъсани, те му пречели да ги съсредоточи; когато били съсредоточени, го обърквали и нарушавали бойния ред на войските му.

Мън:

„Постоянно организирай операции за заблуда на противника. Когато те видят от запад, появи се от изток; подмажи го от север, а го нападни от юг. Подлудявай го и го обърквай, така че да разпилее силите си в безредие.“

Чан Ю:

„Нанасяй му изненадващи удари, където не е подготвен. Нападай го неочаквано с елитни сили.“

27. Те са се придвижвали, когато имали изгода от това; спирали, когато по-нататъшното придвижване губело смисъла си.

28. Ако някой ме попита как да се справи с голяма вражеска армия в пълен боен ред, която се готви да го нападне, отговарям: „Завладей нещо, което той много цени, и тогава ще изпълни желанията ти.“

29. Бързината е същността на войната. Възползвай се от неподготвеността на врага; мини по неочаквани маршрути и го нападни там, където защитата му е най-слаба.

Ту Му:

„Това обобщава истинската природа на войната... и висшето майсторство на генерала.“

Чан Ю:

„Тук Сун Дзъ отново обяснява... че най-ценна е божествената бързина.“

30. Общите принципи за водене на война във вражеска територия са, че когато сте проникнали дълбоко в нея, армията ви е обединена и отбраняващият се не може да ви победи.

31. Заграби плодовете на плодородните земи, за да снабдиш армията си с достатъчно продоволствие.

32. Грижи се за изхранването на войските, не ги изморявай без нужда. Укрепвай духа им; пази силите им. Направи така, че врагът да не може да разгадае плановете ти за движението на армията.

33. Разположи войските в позиция, откъдето няма измъкване, и те ще предпочетат смъртта пред бягството. Защото ако са готови да умрат, кой може да им попречи да победят? Тогава офицерите и войниците обединяват всичките си сили. Изправени пред гибел, те не се боят от нищо; в безизходно положение стават несломими. Дълбоко във вражеска територия те се обединяват в едно цяло и когато нямат избор, влизат в ръкопашен бой с врага.

34. Така войските без подтик остават бдителни. Без да търси подкрепата им, генералът я има; без да се бори за верността им, той я получава; без да иска доверието им, го печели.

35. Моите офицери не са особено богати, но не защото презират светските блага; те не очакват да живеят дълго, но не защото не обичат дълголетието.

Ван Си:

„... Когато офицерите и войниците се интересуват само от светски блага, те поставят живота си над всичко.“

36. В деня, в който армията получи бойна заповед да тръгне в поход, сълзите на седящите попиват в реверите им; сълзите на лежащите се стичат по бузите им.

Ту Му:

„Всички имат договор със смъртта. В деня преди битката се издава заповед: «Победата зависи само от тази битка. Телата на тези, които не са готови да зложат живота си, ще наторят полетата и ще се превърнат в мърша за хищните птици и зверове».“

37. Хвърлете ги обаче в безизходна ситуация и те ще проявят легендарната смелост на Джуан Чу и Цао Куей.

(Историческите хроники разказват как Чуан Чу убил по време на пир княза на Лао и свитата му с меч, който бил скрит в една голяма риба; пълководецът на Лу Цао Куей, който загубил три войни срещу държавата Ци, по време на среща с княза ѝ го заплашил с кинжала си и поискал да върне заграбените земи. — Бел. ред.)

38. Действията на изкусните във воденето на война приличат на светкавичните реакции на змия от планината Чан.

Когато я ударят по главата, напада откъм опашката; когато я ударят по опашката, напада откъм главата; когато я ударят по средата, напада откъм главата и опашката.

(Благодарение на Сун Дзъ този израз се утвърждава в китайския език като определение за стремителен и гъвкав отпор на всеки удар. В случая става дума за боен ред, при който всички подразделения автоматично се подкрепят и при удар по едно от тях другото веднага отговаря с контраудар. — Бел. ред.)

39. Ако някой попита: „Могат ли войските да се подчинят за такава светкавична координация?“, отговарям: „Могат.“ Макар хората от У и Юе да се мразят взаимно, ако се окажат в една подмятана от вятъра лодка, те ще си помагат, както лявата ръка помага на дясната.

40. Така че не трябва да се разчита само на спънатите коне или вкопаните колела на колесницата.

(Преди да се укрепят на дадена позиция, войските поставяли колесниците в кръгова отбрана, като леко закопавали колелата им в земята, а конете връзвали на групи около тях. — Бел. ред.)

41. Да се постигне общо равнище на храброст е целта на военното изкуство. А чрез правилното използване на особеностите на местността ударните и фланговите подразделения се използват с максимална изгода.

Чан Ю:

„Ако се възползвала от предимствата на местността, дори слабите и нерешителни войски могат да победят врага. Още по-вярно е това, ако те са неустрашими! Фактът, че и едните, и другите могат да бъдат използвани ефективно, се дължи на доброто им разположение в съответствие с характера на местността.“

42. От генерала се иска да е спокоен и непроницаем, да се владее и да е безпристрастен.

Ван Си:

„Ако е спокоен, той няма да се ядоса; ако е непроницаем, плановете му няма да бъдат разгадани; ако се владее, няма да се обърка; ако е безпристрастен, няма да е непочтен.“

43. Той трябва да държи плановете си в тайна от офицерите и войниците си.

Цао Цао:

„... Войските му могат да участват с него в радостта от победата, но не и в изработването на плановете за нея.“

44. Той забранява суеверните ритуали и така освобождава армията от съмнения в победата. Тогава до момента на смъртта няма да възникнат трудности.

Цао Цао:

„Забранете приказките за поличби и свръхестествени предзнаменования. Освободете плановете от несигурност и съмнения.“

Чан Ю:

„Прогонете суеверията.“

45. Той променя тактиката си и изменя плановете си, така че войниците му остават в неведение за истинските му замисли.

Чан Ю:

„Следваните по-рано начини на действие и осъществяваните по-рано плановете трябва да се променят.“

46. Той променя местата си за лагеруване и напредва по околни пътища и така не позволява на никой друг да разгадае намерението му.

47. От генерала се иска да обедини армията и в критичен момент да я постави в отчаяно положение, от което единственият изход е победата.

48. Той отвежда армията си дълбоко във вражеска територия и там натиска спусъка. (Има се предвид, че привежда плановете си в изпълнение. — Бел. ред.)

49. Той изгаря лодките си и разбива казаните за готвене; води армията си, сякаш е стадо овце — първо в една посока, после в друга и никой не знае къде отива.

50. Той определя деня за бой с врага и след като двете войски се срещнат, отрязва пътя на своята армия за връщане назад, сякаш дърпа стълбата, на която тя стои.

51. Който не познава плановете на съседните страни, не може своевременно да подбере съюзниците си; ако не познава условията в планините, горите, опасните дефилета, блатата и тресавищата, не може да води похода на армията; ако не използва местни водачи, не може да се възползва от предимствата на местността. Генерал, който не е запознат дори с един от тези три фактора, не може да командва войските на владетеля.

Цао Цао:

„Тези три въпроса вече са били разглеждани. Причината Сун Дзъ да се върне отново към тях е, че той не можел да понася тези, които не могли правилно да управляват войските.“

52. Когато владетелят хегемон нападне мощна държава, той пречи на врага да съсредоточи силите си. Сплашва го с мощта си и не позволява на съюзниците му да се присъединят към него.

Мей Яочен:

„Ако успееш да разделиш силите на противника, когато нападаш велика държава, твоите собствени сили ще са достатъчни и да го победиш.“

53. Следователно той не създава силни съюзи и не съдейства за укрепване мощта на други държави. За постигане на целите си разчита на собственото си могъщество. Така той превзема градовете на врага и покорява държавата му.

Цао Цао:

„Владетелят хегемон е княз, който не се съюзява с феодалните владетели. Той разбива съюзите в Поднебесната империя и заема властваща позиция в нея. Използва авторитета и добродетелите си, за да постигне целите си.“

(Владетелят хегемон е предводител на всички други князе в условията на отслабване властта на династията Чао и постоянни междуособни борби между воюващите държави. — Бел. ред.)

Ту Му:

„От горното също следва, че ако не търсиш помощта на съседите си и не правиш планове, основани на целесъобразността, а за постигане на своите цели разчиташ

само на собствените си войски, тогава твоите градове могат да бъдат превзети, а държавата ти — разрушена.“

54. Раздавай награди, без да се съобразяваш с обичайната практика; издавай заповеди без оглед на прецедентите. Така ще можеш да командваш армията като един човек.

Чан Ю:

„... Ако кодексът за наградите и наказанията е ясен и лесно приложим, тогава ще можеш да управляваш мнозината тъй, както управляваш малцината.“

55. Възложете на войските задачи, без да ги посвещавате в плановете си; използвайте ги за постигане на предимство, без да разкривате произтичащите опасности. Хвърлете ги в опасен бой и те ще издържат; изправете ги пред смъртна опасност и те ще оживеят. Защото само ако бъде поставена в такова положение, армията може да превърне поражението в победа.

56. Основният въпрос при военните операции е да заблудиш врага, че действаш в съответствие с плановете му.

57. Съсредоточете войските си срещу врага и се опитайте да убиете неговия генерал дори от разстояние хиляда ли. Това е умение да се постигне целта по изобретателен и хитър начин.

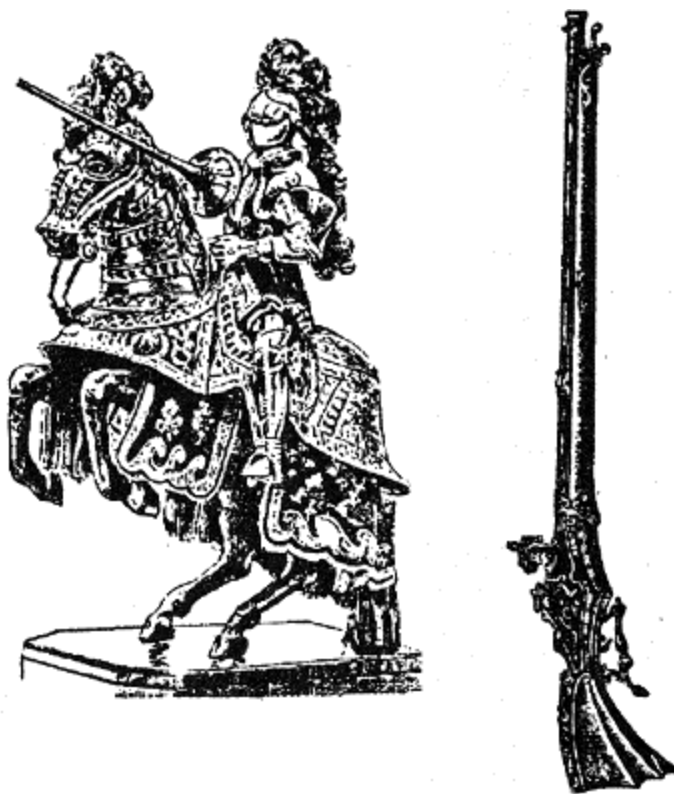
58. В деня, в който плановете ти за нападение бъдат приведени в действие, затвори проходите, премахни всички разрешения за преминаване през тях, прекъсни контактите си с пратениците на врага и поискай религиозният съвет да благослови плановете ти.

59. Бързо се възползвай от всяка възможност, която врагът ти предостави. Първо заграби онова, което той цени най-много, и после спокойно го изчакай.

60. Военната доктрина изисква да следиш състоянието на врага, за да решиш кога да го сразиш.

61. Затова отначало бъди срамежлив като девственица. Щом разбереш слабото му място, стани бърз като заек и той няма да може да ти се противопостави.

НАПАДЕНИЕТО С ОГЪН

Сун Дзъ рече:

1. Има пет начина за нападение с огън. Първият е да се изгори живата сила на противника, вторият — запасите му от продоволствие, третият — снаряжението му, четвъртият — арсеналите му, и петият — да се използват запалителни огнени стрели.

2. За да използваш огън при нападение, трябва да разчиташ на тайни агенти.

Цао Цао:

„Разчитай на предатели у врага.“

Чан Ю:

„Всички нападения с огън зависят от времето.“

3. Необходимото за запалване на огън трябва винаги да ти бъде под ръка.

Чан Ю:

„Инструментите и запалителните материали трябва да са подготвени предварително.“

4. Има подходящо време и дни за палене на огън.

5. Времето е подходящо, когато е твърде горещо; подходящи са дните, когато луната огрява съзвездията Стрелец, Алфарас, И или Чен, тъй като тогава духат силни ветрове.

(„И“ означава крило, а Чен — преграда, но не е ясно за кои съзвездия става дума. — Бел. ред.)

6. При нападение с огън трябва да се реагира на изменящата се ситуация.

7. Когато във вражеския лагер избухне огън, постоянно го поддържай отвън. Но ако войските му запазят спокойствие, търпеливо изчакай и не бързай да нападаш.

8. Когато силата на огъня достигне връхната си точка, ако можеш, нападни го. Ако ли не — изчакай.

9. Ако можеш да предизвикаш пожар във вражеския лагер отвън, не чакай той да избухне отвътре. Избери подходящо време и подпали лагера му.

10. Когато пожарът следва посоката на вятъра, не нападай срещу него.

11. Когато вятърът духа цял ден, той ще утихне през нощта.

12. Армията трябва да бъде обучена на петте различни начина за нападение с огън и да бъде в постоянна бдителност.

13. Тези, които използват огън при настъпление, са изкусни в атаката; тези, които използват наводнения, са могъщи.

14. Водата може да изолира врага, но не може да унищожи запасите или снаряжението му.

15. Когато искаш да спечелиш битка и атаката ти да успее, но не използваш тези средства, ти безполезно забавяш изхода от сражението.

16. Затова казват, че просветените владетели размишляват върху плановите, а добрите генерали ги прилагат с различни средства и изпълняват.

17. Ако не е в интерес на държавата, не предприемай военни действия. Ако не можеш да победиш, не използвай войски. Ако не си в опасност, не се бий.

18. Един владетел не трябва да започва война поради това, че е разгневен, както един генерал не трябва да се бие поради това, че е обиден. Защото гневът му може да бъде сменен от радост, злобата да премине във веселие, но една загинала държава не може да се възроди, нито мъртвите отново да възкръснат.

19. Затова просветеният владетел е благоразумен по отношение на войната, а добрият генерал не предприема прибързани действия. По този начин се пази сигурността на държавата и мощта на армията.

(Има се предвид, че прави всичко възможно да я предотврати. — Бел. ред.)

ТАЙНИТЕ АГЕНТИ

Сун Дзъ рече:

1. Когато армия от сто хиляди души бъде изпратена в далечен поход, финансовото бреме, носено от народа, и разходите на хазната ще възлязат на хиляда жълтици на ден. Ще възникват постоянни вълнения както в страната, така и извън пределите ѝ. Народът ще бъде изтощен от реквизиции за транспортни нужди, а трудът на 700 хиляди домакинства ще е нужен за издръжката на армията.

Цао Цао:

„По онова време осем семейства образували една община. Когато едно семейство изпрацало мъж на война, останалите седем помагали за издръжката му. Затова когато

се събирала армия от сто хиляди, 700 хиляди домакинства се грижели за издръжката ѝ.“

2. Този, който се бори с противника си в продължение на години, а изходът зависи от победата му в една решаваща битка, но комуто се свидят отличия, награди и неколкостотин жълтици и поради това е в неведение за положението на противника, той е напълно лишен от човечност. Такъв човек не е генерал; не е опора за своя владетел; не владее изкуството да побеждава.

3. Просветеният владетел и мъдрият генерал побеждават врага и успехите им се покриват със слава само защото знаят всичко за него предварително.

Хо Йенси:

„В книгата за порядките в Джоу има раздел за «Военните офицери, в който се говори за „Ръководителя на националното разузнаване“. Този офицер вероятно е ръководел тайните операции в други страни».“

4. Предварителната информираност не може да бъде получена от духове и богове, нито по аналогия с минали събития или чрез пресмятания. Тя трябва да се получи от хора, запознати с положението на врага.

5. Използват се пет вида тайни агенти: местни, вътрешни, двойни, обречени да умрат и белязани да живеят.

6. Когато тези пет вида агенти работят едновременно и никой не знае за начина им на работа, те се наричат „божествена тайна“ и са съкровището на всеки владетел.

7. Местните агенти са хора от вражеската страна, които ние използваме.

8. Вътрешните агенти са чиновници на вражеската държава, които ние използваме.

Ту Му:

„В класата на служителите има достойни мъже, които са били лишени от служба; други, които са допуснали грешки и са били наказани. Има подмазвачи и фаворити, които са жадни за богатства. Има такива, които дълго време заемат неоправдано ниски длъжности, които не са оценени и не са получили отговорни постове или които желаят единствено да се възползват от различните времена, за да разширят полето на възможностите си. Има и хора двулични, непостоянни и измамници, и такива, които винаги седят на оградата и всеки момент могат да се прехвърлят от едната или другата ѝ страна. Що се отнася до всички изброени по-горе, може тайно да проучиш материалното им положение, да ги възнаградиш щедро със злато и коприна и по този начин да ги обвържеш към себе си. Тогава ще можеш да разчиташ те да разузнаят истинското положение на страната си и да проникнат в плановете ѝ, насочени срещу твоята държава. Те могат също да предизвикат вражда между владетеля и неговите министри, така че последните да не постигнат съгласие.“

9. Двойните агенти са вражески шпиони, които ние използваме.

Ли Чуан:

„Когато врагът изпрати шпиони да разузнаят какви успехи съм постигнал, подкупвам ги щедро, привличам ги на своя страна и ги правя мои агенти.“

10. Агентите на смъртта са тези агенти, на които преднамерено давам невярна информация, за да заблудят противника.

Ту Ю:

„Ние предаваме информация, която всъщност е фалшива, на някои наши агенти. Когато бъдат заловени от врага на негова територия, те със сигурност ще му дадат тази невярна информация. Врагът ще повярва и ще си направи съответни планове. Но действията ни няма да съответстват на тази информация и той ще убие агентите.“

Чан Ю:

„... По време на нашата династия началник-щабът на войските на Цао помилвал един осъден човек, когото накарал да глътне топче от восък, и преоблечен като монах, да отиде в Тангут. Когато мнимият монах пристигнал, бил веднага хвърлен в затвора. Той казал на заловилите го за топчето, което после с налягане на дебелото си черво извадил на бял свят. Когато отворили топчето, тангутците намерили в него писмо от началник-щаба на Цао до техния началник по стратегическо планиране. Главатарят на варварите бил вбесен, убил своя военачалник и монаха шпионин. В това бил замисълът на Цао. Но агентите, обречени на смърт, нямат само едно предназначение. Понякога пращам агенти при врага да подпишат мирен договор и тогава го нападам.“

11. Агентите, белязани да живеят, са тези, които се връщат обратно с нужната ми информация.

Ту Ю:

„Подбираме мъже, които са начетени, умни, талантиливи и могат да се сближат с приближените на чуждия владетел и неговите велможи. Така те могат да наблюдават действията на врага и да разузнаят неговите замисли и планове. Разучавайки истинското положение на нещата, те се връщат и ме информират. Затова се наричат агенти, белязани да живеят.“

Ту Му:

„Това са хора, които отиват и изпращат доклади. За агенти, предвидени да живеят, трябва да набираме хора, които са интелигентни, но изглеждат тъпи; имат храбри сърца, но изглеждат флегматични; които са бързи и енергични, решителни и смели; добре запознати с реалностите на живота и издръжливи на глад, студ, мизерия и унижения.“

12. От хората, които имат достъп до командващия, никой не е по-близък от тайния агент; от всички награди най-големи са тези, давани на тайните агенти; от всички въпроси най-поверителни са онези, свързани с тайните операции.

Мей Яочен:

„Тайните агенти получават инструкциите си в палатката на генерала и се ползват с голямото му доверие.“

Ту Му:

„Това са въпроси, които се обсъждат «на ухо».“

13. Този, който не е разсъдлив и мъдър, справедлив и хуманен, не може да използва тайни агенти. А този, който не е отзивчив и внимателен, не може да научи истината от тях.

Ту Му

„Първото най-важно нещо е да се прецени характерът на агента, за да се определи дали е искрен, верен и интелигентен. След това може да бъде използван... Между агентите има такива, които се интересуват само от богатства, без да научат истинското положение на врага, те отговарят на исканията ми с празни думи. В такъв случай трябва да бъде потаен и внимателен. Така ще мога да позная истината или лъжата в думите на агента и да разгранича кое е важно и кое не е.“

Мей Яочен:

„Вземи предпазни мерки срещу агент, който е изменил на господаря си.“

14. Колко финес е нужен! Истински финес! Няма място, където да не се използва шпионажът.

15. Ако планове за тайни операции бъдат разкрити преждевременно, агентът и всички, които той е посветил в тях, трябва да бъдат убити.

Чен Хао:

„... Те трябва да бъдат убити, за да им се запушат устата и да се попречи на врага да разбере плановете им.“

16. Обикновено, когато искаш да нападнеш армия, град или да убиеш предводителя им, трябва да знаеш името на командира на гарнизона, на офицерите от щаба, на караула при портите и на личната охрана. Трябва да инструктиращ агентите си да научат това с най-големи подробности.

Ту Му:

„Ако искаш да водиш нападателни военни действия, трябва да познаваш онези, които служат в щаба на врага. Дали са умни или глупави, разсъдливи или недодялани? След като прецениш качествата им, предприеми необходимите мерки. Когато владетелят на Хан изпратил Хан Син, Цао Цан и Куан Ин да нападнат Вей Пао, той попитал: «Кой е главнокомандващият на Вей?» Отговорът бил: «По Цин».

Владетелят казал: «Той още има майчино мляко по устата си. Не може да се мери с Хан Син. Кой командва кавалерията?» Отговорът бил: «Фен Цин». Владетелят казал: «Това е синът на генерал Фен Учъ от Цин. Макар да е достоен, не може да се мери с Кан Ин. А кой командва пехотата?» Отговорът бил: «Сян То». Владетелят казал: «Той пък не може да се сравнява с Цао Цан. Няма за какво да се тревожа».

17. Важно е да откриеш вражеските агенти, изпратени да те шпионират, и да ги подкупиш, за да служат на теб. Давай им указания и се грижи за тях. Така се набират и използват двойните агенти.

18. Чрез двойните агенти се набират и вербуват местните и вътрешните агенти.

Чан Ю:

„Това е така, защото двойният агент познава тези свои сънародници, които са алчни, както и служителите, онеправдани в службата. Тях можем да привлечем да ни служат.“

19. По същия начин агентът, обречен на смърт, може да бъде изпратен да заблуди врага с фалшивата информация.

Чан Ю:

„Тъй като двойните агенти знаят как да измамят врага, те могат да решат и как да се изпратят агентите, обречени да умрат, за да му предадат фалшива информация.“

20. По същия начин агентите, белязани да живеят, могат да се използват в подходящ момент.

21. Владетелят трябва да познава изцяло дейността на петте вида агенти. Тази информация идва от двойните агенти и затова към тях трябва да се отнасяте с най-голяма щедрост.

22. В древността възходът на Ин се дължал на И Ци, който преди това служел на Ся; династията Джоу дошла на власт чрез Лу Ю, слуга на Ин.

Чан Ю:

„И Ци бил министър при Ся, след това преминал на служба при Ин. Лу Ван бил министър на Ин, който отишъл да служи при Джоу.“

23. Затова само просветеният владетел и достойният генерал, които използват като агенти най-интелигентните хора, ще постигнат велики неща. Тайните операции са важни при воденето на война; на тях армията разчита за всяко свое действие.

Ча Лин:

„Армия без тайни агенти е като човек без очи и уши.“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.